

Výuka moderních dějin

České republiky v základních a středních školách

Tematická zpráva

2023 2024

Výuka moderních dějin České republiky v základních a středních školách

Tematická zpráva

Mgr. Zdeněk Modráček

Mgr. Lucie Mokrá

Mgr. Petr Suchomel, Dr.

Mgr. Tomáš Pavlas

© Česká školní inspekce | Fráni Šrámka 37, 150 21 Praha 5

1. vydání | Vydala a vytiskla: Česká školní inspekce | 2023

ISBN 978-80-88492-40-5 (brožováno)

ISBN 978-80-88492-41-2 (online ; pdf)

ISBN 978-80-88492-42-9 (online ; ePub)

OBSAH

1	ÚVOD	6
1.1	CÍL ŠETŘENÍ A ZDROJE INFORMACÍ.....	6
1.2	CÍLE DĚJEPISNÉHO VYUČOVÁNÍ.....	7
2	SHRNUTÍ HLAVNÍCH ZJIŠTĚNÍ	10
3	HODNOCENÍ ÚROVNĚ ZNALOSTÍ ŽÁKŮ V OBLASTI MODERNÍCH DĚJIN ČR	12
3.1	ZAMĚŘENÍ TESTU Z MODERNÍCH DĚJIN A PODOBA TESTOVÝCH OTÁZEK.....	12
3.2	ÚSPĚŠNOST ŽÁKŮ V ŘEŠENÍ TESTU A TESTOVÝCH ÚLOH.....	14
3.3	VÝSLEDKY V TESTU MODERNÍCH DĚJIN VZHLEDEM K ŽÁKOVSKÉMU DOTAZNÍKU	20
4	PRŮBĚH VÝUKY MODERNÍCH DĚJIN	28
5	PODMÍNKY PRO VÝUKU MODERNÍCH DĚJIN	34
6	POTŘEBY PRO ZEFEKTIVNĚNÍ VÝUKY MODERNÍCH DĚJIN	38
7	DOPORUČENÍ	42
	PŘÍLOHA 1 VYHODNOCOVÁNÍ ZNALOSTNÍCH TESTŮ ČŠI	44
	PŘÍLOHA 2 INSPIRATIVNÍ ZDROJE PRO VÝUKU MODERNÍCH DĚJIN ČR	45
	PŘÍLOHA 3 ANALÝZY, DATA, PUBLIKACE ČESKÉ ŠKOLNÍ INSPEKCE	47

A decorative horizontal bar consisting of a long grey rectangle on the left, a large white number '1' with a black outline in the center, and a shorter grey rectangle on the right.

1

Úvod

1 ÚVOD

Česká školní inspekce (dále „ČŠI“) si je vědoma důležitosti tématu výuky moderních dějin ČR, resp. soudobých dějin. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (dále „MŠMT“) vydalo v roce 2013 Doporučení k výuce dějin 20. století, které bylo aktualizováno v roce 2016.¹ Cílem doporučení je zdůraznit důležitost období druhé poloviny 20. století ve výuce vzdělávacího oboru Dějepis a dalších společenskovědních vzdělávacích oborů. Na výuku soudobých dějin se zaměřil také výzkum Ústavu pro studium totalitních režimů, který probíhal v roce 2012 pod záštitou MŠMT a ve spolupráci s agenturou Factum Invenio.² ČŠI se tomuto tématu věnovala v tematické zprávě ve školním roce 2015/2016.³ Výuka moderních dějin a hodnocení dosažené úrovně žáků této oblasti byla zahrnuta mezi specifické úkoly dle Plánu hlavních úkolů ČŠI na školní roky 2021/2022 a 2022/2023.

Moderní dějiny mají ve výuce dějepisu na 2. stupni základních škol nezastupitelné místo. Vymezení moderních dějin může být obtížné a neexistuje pevný rok, u kterého můžeme s jistotou tvrdit, že jde o začátek moderních dějin. Někdy je za začátek moderních dějin považován rok 1789, kdy začala Velká francouzská revoluce. V našem českém pojetí začínají moderní dějiny vypuknutím první světové války v roce 1914. Podobně nesnadné je určit konec moderních dějin, případně období či rok, ke kterému by se mělo v dějepisné výuce dospět. Podle platných rámcových vzdělávacích programů by totiž měly být zmíněny ve výuce i aktuální problémy současného světa.

Pro pochopení dějinných procesů vztahujících se k moderní době je nutné znát dějiny 20. století. Historiky je 20. století označováno za krátké (od sarajevského atentátu a vypuknutí první světové války do rozpadu Sovětského svazu a konce komunistických režimů ve střední a východní Evropě), zatímco 19. století za dlouhé (od začátku Velké francouzské revoluce do počátku první světové války). Dějiny 20. století mají několik významných historických předělů, mezi ně patří již zmíněná první světová válka a její dopady, dále pak konec druhé světové války a postupný přechod k bipolárnímu uspořádání světa až po rozpad sovětského impéria a posílení euroatlantické hospodářské a vojenské spolupráce.

1.1 Cíl šetření a zdroje informací

Záměrem této tematické zprávy je poskytnout detailní informace o podmínkách, průběhu a výsledcích v oblasti moderních dějin v základních a středních školách. Podkladem je tematické šetření, které probíhalo ve školních letech 2021/2022 a 2022/2023 na vzorku základních a středních škol. Cílem tematického šetření bylo mimo jiné ověřit, jaké úrovně dosahují žáci prvních ročníků středních škol ve vybraných oblastech moderních dějin České republiky, a zhodnotit, jaké podmínky pro výuku moderních dějin školy zajišťují a jaká je kvalita výuky moderních dějin. Zjištěné poznatky jsou východiskem pro následně formulovaná doporučení na úrovni systému i školy.

Pro získání kvalitních podkladů pro zjištění úrovně výuky moderních dějin a dosahovaných výsledků byly využity informace z prezenční, ale i elektronické inspekční činnosti. Na základních školách byla základním zdrojem tematická inspekční činnost zahrnující dotazování učitelů ohledně materiálních podmínek, metod a forem výuky moderních dějin formou elektronického dotazníku a dále hospitační činnost realizovaná ve všech navštívených základních školách ve školním roce 2021/2022.

Dalším zdrojem informací bylo výběrové zjišťování výsledků žáků ve vybraných oblastech moderních dějin, které zahrnovalo samotné testování žáků 1. ročníku středních škol realizované v prostředí inspekčního systému elektronického testování InspIS SET na podzim 2022.

Testování na středních školách bylo doplněno dvěma typy dotazníků – jeden vyplňovali žáci a obsahoval otázky zaměřené na hodnocení rodinných podmínek žáků, na postoje žáků k dějinám či k výuce dějepisu, druhý vyplňovali učitelé dějepisu středních škol a svým obsahem byl obdobný dotazníku pro učitele základních škol, který byl zadáván při prezenční inspekční činnosti.

TABULKA 1 | Základní charakteristiky dílčích typů šetření

Tematická inspekční činnost	Počet ZŠ		Počet hospitací	Počet učitelů	
2021/2022	252		483	410	
Výběrové zjišťování	Počet ZŠ	Počet SŠ	Počet žáků – test	Počet žáků – dotazník	Počet učitelů
Podzim 2022	–	353	25 895	25 164	624

¹ <https://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/doporuzeni-msmt-k-vyuce-dejin-20-stoleti-1>

² <https://www.dejepis21.cz/vyzkum-vyuca-soudobych-dejin>

³ V květnu 2016 vydala Česká školní inspekce tematickou zprávu *Výuka soudobých dějin na 2. stupni základních škol a na středních školách*.

1.2 Cíle dějepisného vyučování

Výuka dějepisu a zejména soudobých dějin na základních a středních školách je velmi důležitou součástí vzdělávání žáků. V rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělávání (dále „RVP ZV“) je výuka dějin součástí vzdělávací oblasti Člověk a společnost. Vzdělávací obor Dějepis přináší základní a konkrétní poznatky o konání člověka v minulosti. Jeho hlavním posláním je kultivace historického vědomí jedince a uchování kontinuity historické paměti, především ve smyslu předávání historické zkušenosti. Důležité je zejména poznávání dějů, skutků a jevů, které zásadním způsobem ovlivnily vývoj společnosti a promítly se do obrazu naší současnosti. Důraz je kladen především na dějiny 19. a 20. století, kde leží kořeny většiny současných společenských jevů. Významně se uplatňuje zřetel k základním hodnotám evropské civilizace. Podstatné je rozvíjet takové časové a prostorové představy i empatie, které umožňují žákům lépe proniknout k pochopení historických jevů a dějů. Žáci jsou vedeni k poznání, že historie není jen uzavřenou minulostí ani shlukem faktů a definitivních závěrů, ale je kladením otázek, jimiž se současnost prostřednictvím minulosti ptá po svém vlastním charakteru a své možné budoucnosti. Obecné historické problémy jsou konkretizovány prostřednictvím zařazování dějin regionu i dějin místních.⁴

Chronologické uspořádání dějepisného vyučování je považováno za logické, ale ve svém důsledku vede k odsunutí témat moderních dějin až do posledního období vzdělávání žáka a nemusí na něj být dostatek času. Nedávné dějinné události díky snadné dostupnosti pramenů včetně vzpomínek pamětníků pomáhají žákům získat specifické dovednosti (např. kritické hodnocení pramenů), které tvoří základ dějepisného vzdělání. Možnost jiného než chronologického uspořádání výuky sice umožňoval RVP ZV, ale i tematické celky zjevně mají chronologické řazení a i tímto jen konzervují chronologické pojetí dějin. Důležité je, aby učitelé dějepisu měli kvalitní tematický plán a podle něho dobře rozdělené učivo v jednotlivých ročnících.

V RVP pro gymnázia je vzdělávací obor Dějepis rovněž součástí vzdělávací oblasti Člověk a společnost. Vzdělávací oblast využívá společenskovědní poznatky získané v základním vzdělávání, rozvíjí je a učí žáky zpracovávat je v širším myšlenkovém systému. Oblast přispívá k utváření historického vědomí, k uchování kontinuity tradičních hodnot naší civilizace a k občanskému vzdělávání mládeže. Posiluje respekt k základním principům demokracie a připravuje žáky na odpovědný občanský život v demokratické společnosti.⁵

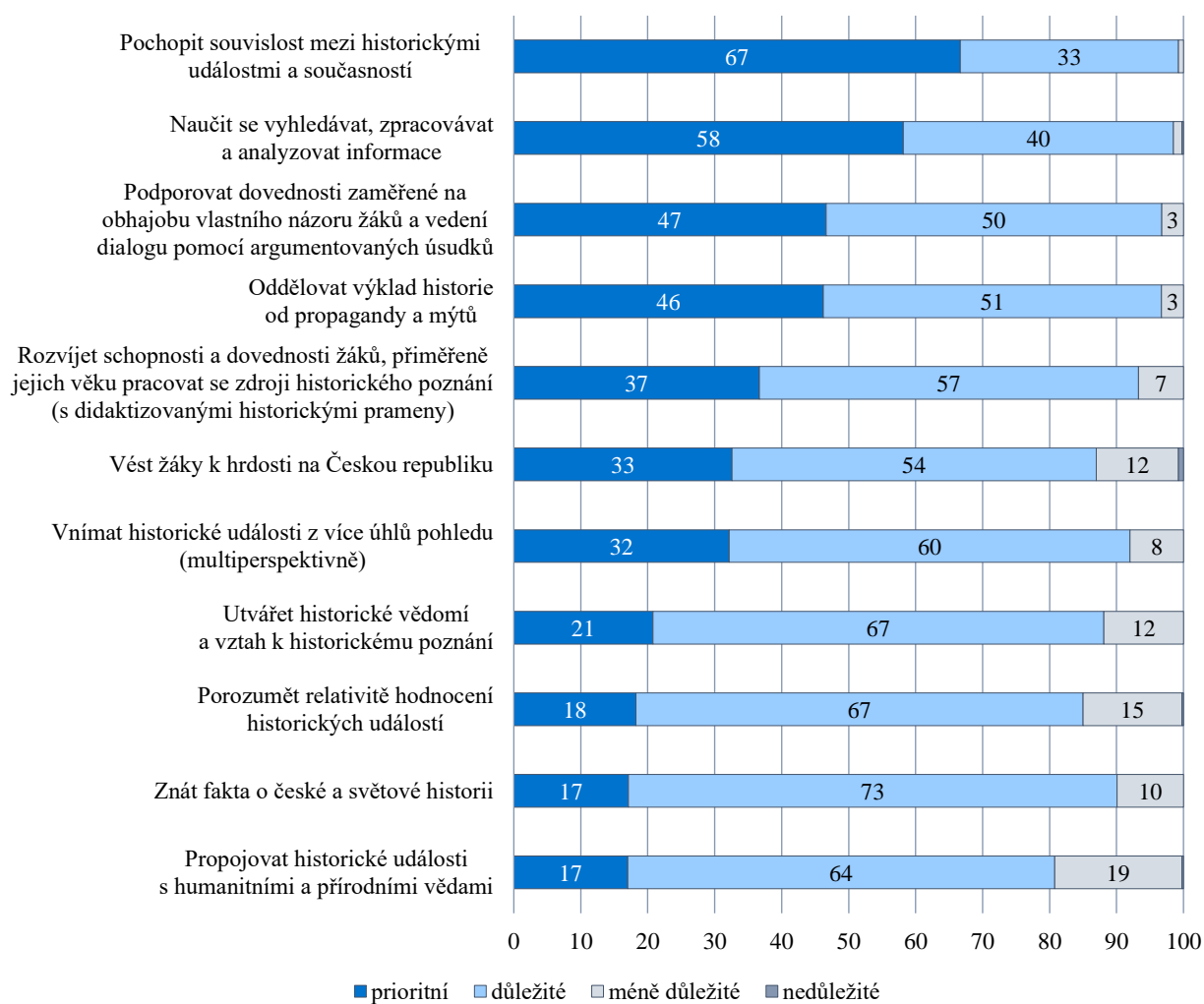
V RVP pro maturitní obory odborného vzdělávání je dějepisné učivo součástí vzdělávací oblasti Společenskovědní vzdělávání. U učebních oborů ve vzdělávací oblasti Společenskovědní vzdělávání dějepisné učivo téměř vůbec není (pouze v části Česká republika, Evropa a svět je probírána problematika současného světa, globální problémy a evropská integrace). Obecným cílem společenskovědního vzdělávání v odborném školství je připravit žáky na aktivní a odpovědný život v demokratické společnosti. Společenskovědní vzdělávání kultivuje historické vědomí žáků (především v dějinách 20. století), a tím je učí hlouběji rozumět jejich současnosti, učí je uvědomovat si vlastní identitu, kriticky myslet, nenechat se manipulovat a co nejvíce porozumět světu, v němž žijí.⁶

Mezi nejčastější cíle učitelů v dějepisném vyučování na základních školách patří porozumět souvislosti mezi historickými událostmi a současností, naučit se vyhledávat, zpracovávat a analyzovat informace, obhajovat vlastní názory žáků a vést dialog pomocí argumentovaných úsudků a oddělovat výklad historie od propagandy a mýtů (graf 1). V pochopení souvislosti mezi historickými událostmi a současností nastal výrazný posun, zatímco v roce 2015/2016 byl tento cíl pro 27 % učitelů prioritní, v roce 2021/2022 označily tento cíl jako prioritní dvě třetiny učitelů.

⁴ Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. MŠMT, Praha 2021.

⁵ Rámcový vzdělávací program pro gymnázia. MŠMT, Praha 2021.

⁶ Rámcové vzdělávací programy pro obory odborného vzdělání.

GRAF 1 | Cíle dějepisného vyučování (v %; N = 395, učitelé ZŠ)

A decorative horizontal bar consisting of a long grey rectangle on the left and a shorter grey rectangle on the right, with a large, outlined number '2' centered between them.

2

Shrnutí hlavních zjištění

2 SHRNUTÍ HLAVNÍCH ZJIŠTĚNÍ

- V testu z oblasti moderních dějin ČR více než polovina žáků dosáhla pouze minimální či nedostačující úrovně.
- Negativním zjištěním bylo, že více než polovina žáků odborných nematuritních oborů spadá na základě výsledku testu do nedostačující úrovně. Tito žáci si neosvojili znalosti moderních dějin na základní škole a v nematuritních oborech je výuka moderních dějin omezená.
- Průměrná úspěšnost v testu moderních dějin byla 46 %, lepších výsledků dosáhli žáci gymnaziálních oborů, naopak nejhůře si vedli žáci nematuritních oborů.
- V úlohách z období do roku 1945 byli úspěšnější chlapci než dívky, v úlohách z období po roce 1945 a ze všeobecného přehledu byly rozdíly mezi chlapci a dívkami nevýznamné.
- Žáci, kteří ve větší míře souhlasí s tím, že poznávání dějin pomáhá k orientaci v současném společenském dění, ovlivňuje a rozvíjí pohled na dění v současné společnosti a pomáhá žákům porozumět vývoji společnosti, dosáhli v testu lepších výsledků.
- Dvě třetiny žáků hodnotily dobu věnovanou výuce moderních dějin jako nedostatečnou.
- Z témat moderních dějin chlapce v porovnání s dívkami častěji zajímala období od vzniku Československa po nástup komunistického režimu, období studené války, světových válek a téma fašismu a nacismu, dívky naopak více zajímala sametová revoluce, každodenní život za normalizace, téma holokaustu a globální problémy současného světa.
- Více než třetina učitelů věnuje dějinám Československa a České republiky po roce 1945 bohužel méně času než dějinám Československa mezi lety 1918–1945. Rovněž nepříznivě vyznívá, že nejnovější dějiny neprobírají dvě třetiny učitelů.
- Vyučovací hodiny dějepisu jsou stále zatíženy vysokým podílem frontální výuky, která nedovoluje kvalitnější organizaci hodin s vyšším zapojením žáků do výuky.
- V hodinách dějepisu v 9. ročníku oproti hodinám v 6. až 8. ročníku bylo zaznamenáno pokročilejší zapojení žáků do výuky – častější využívání práce s informačními zdroji, slovní interpretování informací a aplikace znalostí z předmětu v reálných situacích.
- Negativním zjištěním je, že podle učitelů dějepisu nedošlo při výuce moderních dějin oproti situaci ve školním roce 2015/2016 k žádnému navýšení využívání aktivizačních metod; jejich využití uvedla pouze zhruba polovina učitelů v základních školách a dvě pětiny středoškolských učitelů.
- Využití projektové výuky při výuce moderních dějin (delší než týden) uvedla pouze čtvrtina učitelů základních škol a pětina učitelů středních škol.
- Při výuce moderních dějin využívají učitelé dějepisu nejčastěji dokumentární filmy, učebnice, fotografie, dobové a současné filmy a metodické materiály vytvořené školou či jinými subjekty. V porovnání s rokem 2015/2016 došlo ke zvýšení využívání archivních materiálů, ukázek z dobového tisku a dobových uměleckých děl.
- Učitelé využívají nejčastěji výukové materiály z produkce Ústavu pro studium totalitních režimů, z organizací Post Bellum, Moderni-Dejiny.cz, Člověk v tísni, Památník Terezín a Národní pedagogický institut.
- Žádného dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků zaměřeného na výuku moderních dějin se ve školních letech 2020/2021 a 2021/2022 nezúčastnily téměř dvě třetiny učitelů dějepisu na základních školách a tři pětiny středoškolských učitelů.
- Rozdílné pohledy na cíle dějepisného vyučování byly zaznamenány u aprobovaných a neaprobovaných učitelů dějepisu. Aprobovaní učitelé kladou větší důraz na to, aby žáci obhajovali vlastní názor, uměli vyhledávat a analyzovat informace, vnímali historické události z více úhlů pohledu a oddělovali výklad historie od propagandy a mýtů. Učitelé bez aproby ve větší míře požadují, aby žáci znali fakta o české a světové historii.
- Učitele dějepisu v základních školách nejčastěji omezuje administrativa a nedostatečná prestiž učitelského povolání. Negativně je hodnocena nízká motivace žáků ve výuce dějepisu, která je vyšší než v jiných předmětech.
- Pro podporu své práce požadují učitelé dějepisu nejvíce snížení rozsahu administrativních činností a užitečnější inspiraci v oblasti metod a forem výuky, což může ukazovat na snahu o zkvalitnění výuky v jejich předmětu.
- Pro zefektivnění výuky moderních dějin ČR postrádali učitelé dějepisu v základních školách ve školním roce 2021/2022 nejčastěji zájem žáků o vyučovanou problematiku. V porovnání s rokem 2015/2016 byla deklarována vyšší potřeba výukových materiálů a akcí v rámci dalšího vzdělávání, naopak učitelé uvedli nižší potřebu časové dotace pro výuku.

3

Hodnocení úrovně znalostí
žáků v oblasti moderních
dějin ČR

3 HODNOCENÍ ÚROVNĚ ZNALOSTÍ ŽÁKŮ V OBLASTI MODERNÍCH DĚJIN ČR

Do hodnocení dosažené úrovně v oblasti moderních dějin byli zařazeni žáci 1. ročníku z reprezentativního výběrového souboru středních škol, přičemž vlastní šetření bylo realizováno testovou formou v prostředí inspekčního systému elektronického testování InspIS SET.

Úroveň znalostí moderních dějin žáků byla zjišťována krátce po jejich přechodu ze základní na střední školu. Výsledky žáků byly tedy dány především působením vzdělávacího systému základních škol, z nichž přešli žáci na střední školy.

Do zjišťování znalostí moderních dějin byli zahrnuti i žáci se speciálními vzdělávacími potřebami. Na rozdíl od ostatních žáků mohli řešit buď stejný test jako běžní žáci, nebo přizpůsobenou verzi testu (tabulka 2).⁷

Základní verze testu se skládala z 30 úloh, které byly dále členěny na 81 otázek. Kratší přizpůsobená verze obsahovala 26 úloh se 74 otázkami.

TABULKA 2 | Počty žáků řešící jednotlivé verze testu moderních dějin

	Základní verze testu	Přizpůsobená verze testu
Počet žáků	25 895	932

3.1 Zaměření testu z moderních dějin a podoba testových otázek

Zaměření testu z moderních dějin vycházelo z obsahu RVP ZV, konkrétně vzdělávacího oboru Dějepis a vzdělávacího obsahu, který by měl žák ovládat na konci 2. stupně základní školy. Úlohy v testu svým obsahem souvisely s tematickými okruhy „Moderní doba“ a „Rozdělený a integrující se svět“, které obsahují učivo moderních dějin. Jednotlivé úlohy vycházely z očekávaných výstupů těchto okruhů (tabulka 3).

TABULKA 3 | Počet úloh vycházejících z očekávaných výstupů tematických okruhů Moderní doba a Rozdělený a integrující se svět

Očekávané výstupy	Počet úloh
Žák charakterizuje jednotlivé totalitní systémy, příčiny jejich nastolení v širších ekonomických a politických souvislostech a důsledky jejich existence pro svět; rozpozná destruktivní sílu totalitarismu a vypjatého nacionalismu.	8
Žák zhodnotí postavení Československa v evropských souvislostech a jeho vnitřní sociální, politické, hospodářské a kulturní prostředí.	8
Žák prokáže základní orientaci v problémech současného světa.	5
Žák vysvětlí příčiny a důsledky vzniku bipolárního světa; uvede příklady střetávání obou bloků.	4
Žák vysvětlí a na příkladech doloží mocenské a politické důvody euroatlantické hospodářské a vojenské spolupráce.	2
Žák na příkladech vyloží antisemitismus, rasismus a jejich nepřijatelnost z hlediska lidských práv.	1
Žák rozpozná klady a nedostatky demokratických systémů.	1

Jednotlivé úlohy v testu moderních dějin byly rozděleny do tří oblastí. První oblast tvořily úlohy ze všeobecného přehledu, kam byly zařazeny úlohy z uměleckého, vědeckého a sportovního prostředí. Další dvě oblasti zahrnovaly úlohy vztahující se k časovému období do roku 1945 a úlohy vztahující se k období po konci druhé světové války do současnosti. Zastoupení úloh v jednotlivých tematických oblastech testu uvádí tabulka 4.

TABULKA 4 | Oblasti úloh v testu moderních dějin

Oblasti úloh	Počet úloh
Dějepisné úlohy do roku 1945	7
Dějepisné úlohy od roku 1945	17
Úlohy na všeobecný přehled	6

⁷ Z hodnocení byly vyřazeny výsledky se zvláštními charakteristikami (např. extrémně krátká doba řešení testu; vysoký podíl žákům nezobrazených otázek, tj. s nulovým časem zobrazení).

U jednotlivých úloh v testu moderních dějin byly nabízeny různé typy odpovědí. V tabulce 5 jsou typy odpovědí doplněné o příklad konkrétní úlohy.

TABULKA 5 | Typy odpovědí u úloh

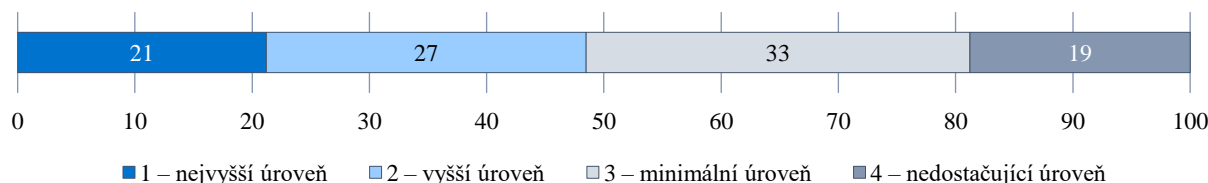
Typ odpovědi	Příklad úlohy
<p>Výběr jedné správné odpovědi</p>	<p>V roce 1989 byly podniky v majetku státu a jedním z důsledků státního vlastnictví byl nízký ekonomický růst Československa. Proto se tehdy porevoluční vlády rozhodly privatizovat podniky velmi ojedinělým způsobem.</p> <p>Jaký způsob privatizace porevoluční vlády zvolily?</p> <ul style="list-style-type: none"> * rozdělení státních podniků mezi zaměstnance prostřednictvím zaměstnaneckých akcií * převedení státních podniků do majetku obcí * prodej státních podniků na zahraničních akciových burzách * převzetí státních podniků jejich dosavadním vedením * prodej státních podniků do rukou občanů prostřednictvím tzv. kupónů
<p>Výběr více správných odpovědí či tvrzení</p>	<p>Ne každý občan mohl v normalizovaném Československu získat cestovní pas.</p> <p>Označ tři důvody, které mohly občanovi znemožnit vydání cestovního pasu.</p> <ul style="list-style-type: none"> * Občan měl reprezentovat ČSSR v nějakém buržoazním sportu (tenis, krasobruslení). * Občan se choval až moc přesně podle předpisů a nařízení. * Občan nebyl vlastníkem řidičského průkazu. * Občan spáchal drobný občanský přestupek. * Příbuzní občana trvale žili v nepodporovaném zahraničí (např. Itálie, NSR, USA). * Předpoklad, že občan by svým chováním v zahraničí poškodil dobré jméno ČSSR.
<p>Chronologické seřazení událostí</p>	<p>Seřaď chronologicky události z období druhé světové války.</p> <ul style="list-style-type: none"> * manifestační pohřeb Jana Opletala a následné uzavření VŠ * vypálení obce Lidice a osady Ležáky * okupace Československa německou armádou * vyhlášení stanného práva po atentátu na R. Heydricha * boj o rozhlas v Praze * poprava prvního ze tří králů
<p>Přiřazení významově souvisejících dvojic (např. definice k pojmům, jména osobností k jejich činnosti)</p>	<p>Ke jménům osobností, které odešly z Československa do exilu, přiřaď obor jejich činnosti.</p> <p>zpěv, architektura, tenis, spisovatelství a novinářina, zpěv vlastních textů a spisovatelství, krasobruslení, výtvarnictví a básnictví</p> <ul style="list-style-type: none"> * Waldemar Matuška * Eva Jiřičná * Ivan Lendl * Pavel Tigrid * Karel Kryl * Ája Vrzáňová * Jiří Kolář

3.2 Úspěšnost žáků v řešení testu a testových úloh

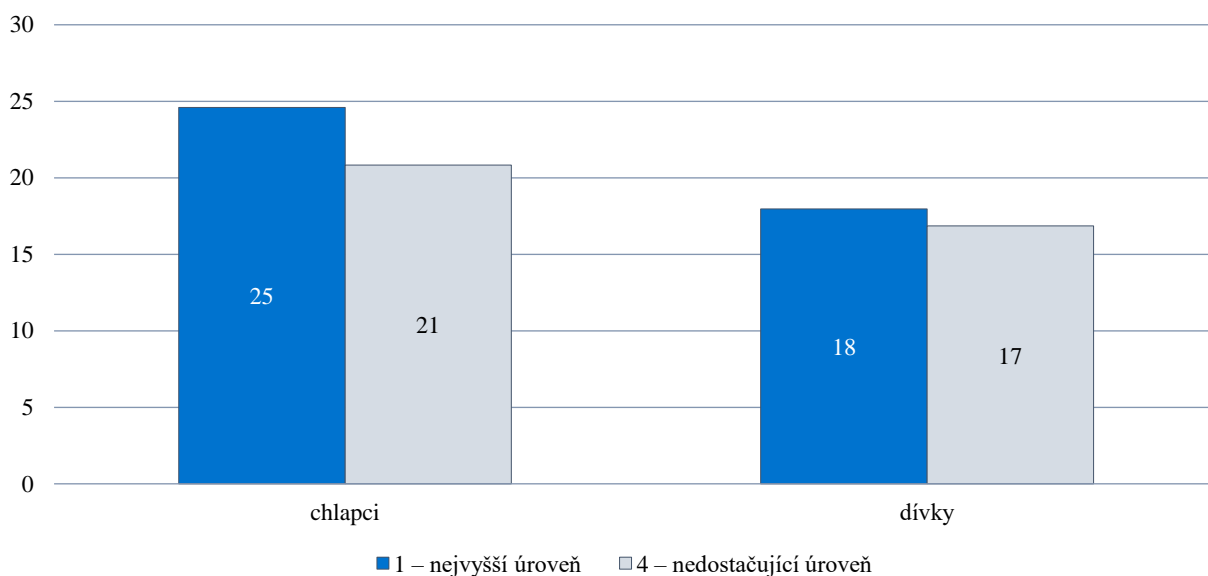
Úspěšnost žáků v testu moderních dějin byla vyhodnocena jednak pomocí čtyř úrovní úspěšnosti (nejvyšší, vyšší, minimální a nedostačující)⁸, jednak určením průměrné úspěšnosti řešení úloh. Pro zařazení žáka do určité úrovně byly zohledněny typ a složitost úloh.

Více než polovina žáků dosáhla v testu jen na minimální nebo nedostačující úroveň (graf 2). Chlapci jsou ve srovnání s dívkami zastoupeni silněji jak v nejvyšší úrovni, tak také v nedostačující úrovni, což může souviset s různou mírou zájmu chlapců o dějiny (graf 3).

GRAF 2 | Rozložení dosažených úrovní v testu moderních dějin (v %; N = 25 895, žáci)

GRAF 3 | Rozložení vybraných úrovní v testu moderních dějin podle pohlaví (v %; N = 12 660 / 13 235, chlapci/dívky)

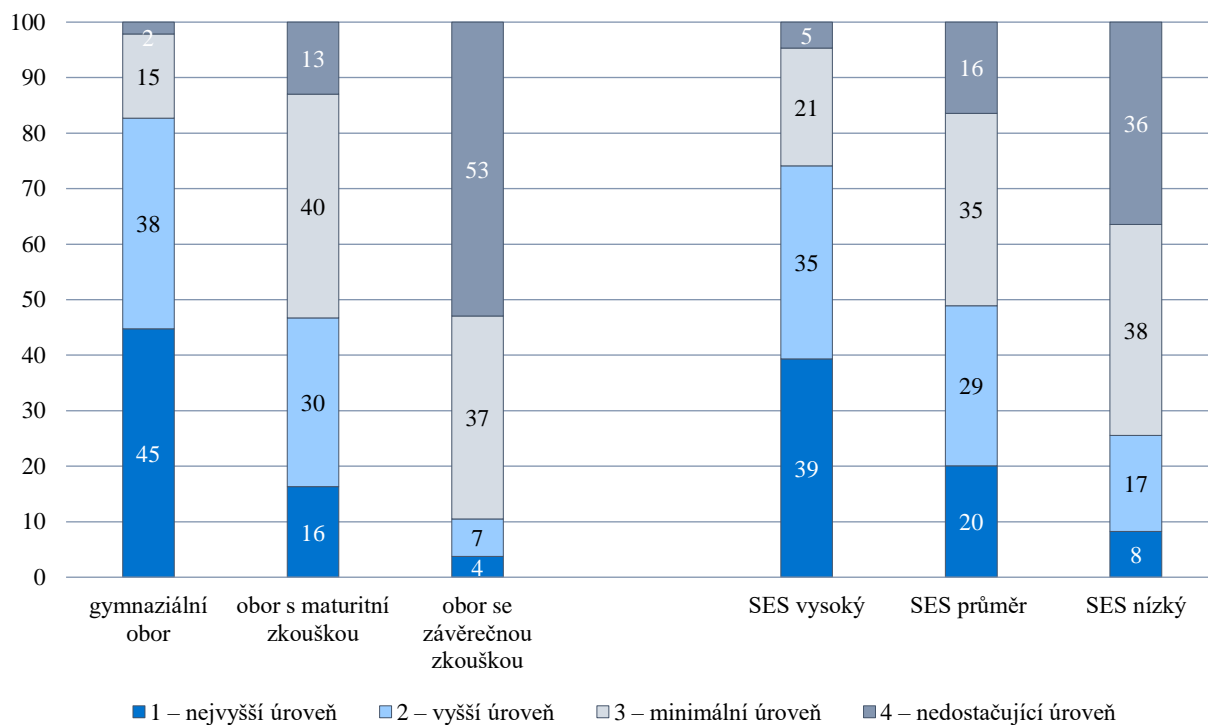

Za alarmující lze považovat, že více než polovina žáků odborných nematuritních oborů spadá na základě výsledku testu do nedostačující úrovně (graf 4); tito žáci si nepřinesli dostatečné znalosti moderních dějin ze základní školy a v nematuritních oborech je výuka moderních dějin do značné míry omezená; to se může u těchto žáků projevit ve snazší inklinaci k radikálním a extremistickým názorům. Rozložení dosažených úrovní v testu podle socioekonomického statusu (dále „SES“)⁹ žáků ukazuje, že žáci s vysokým SES dosáhli vyšších podílů v nejvyšší a vyšší úrovni, tedy s vyšším SES vzrůstá úspěšnost žáků v testu.

⁸ Vymezení čtyř úrovní úspěšnosti v testu: 1. Nejvyšší úroveň – žáci spadající do této kategorie dosáhli v testu velmi dobrých výsledků, byli schopni řešit i komplikované úlohy v dané oblasti. 2. Vyšší úroveň – žáci spadající do této kategorie v testu dosáhli dobrých výsledků a prokázali zvládnutí ověřovaných témat na vyšší úrovni včetně náročnějších úloh. 3. Minimální úroveň – žáci v této kategorii v testu prokázali zvládnutí ověřovaných témat na úrovni nezbytného minima základního vzdělávání. 4. Nedostačující úroveň – žáci spadající do této kategorie neprokázali v testu ani minimální úroveň zvládnutí ověřovaných témat. Viz příloha č. 1.

⁹ V této zprávě je práce se SES založena na konstrukci souhrnného indexu z odpovědí žáků na baterii otázek uvedených v následující tabulce.⁹ Otázky navazují na tři dílčí oblasti, které jsou s konstrukcí SES tradičně spojovány: (i) vzdělání rodičů, (ii) zaměstnání rodičů a (iii) vlastnictví domácnosti. Další metodické souvislosti konstrukce indexu SES uvádí jedna z dřívějších tematických zpráv České školní inspekce. Blíže viz ČŠI (2022): [Vyhodnocení výsledků vzdělávání žáků 5. a 9. ročníků základních škol a víceletých gymnázií](#) (Praha, ČŠI) – podkapitola 4.1.1.

GRAF 4 | Rozložení úrovně v testu moderních dějin podle oboru vzdělání a SES (v %; N = 6 966 / 13 275 / 5 654, žáci gymnaziálního oboru / oboru s maturitní zkouškou / oboru se závěrečnou zkouškou; N = 4 881 / 14 641 / 4 881, žáci s vysokým / průměrným / nízkým SES)

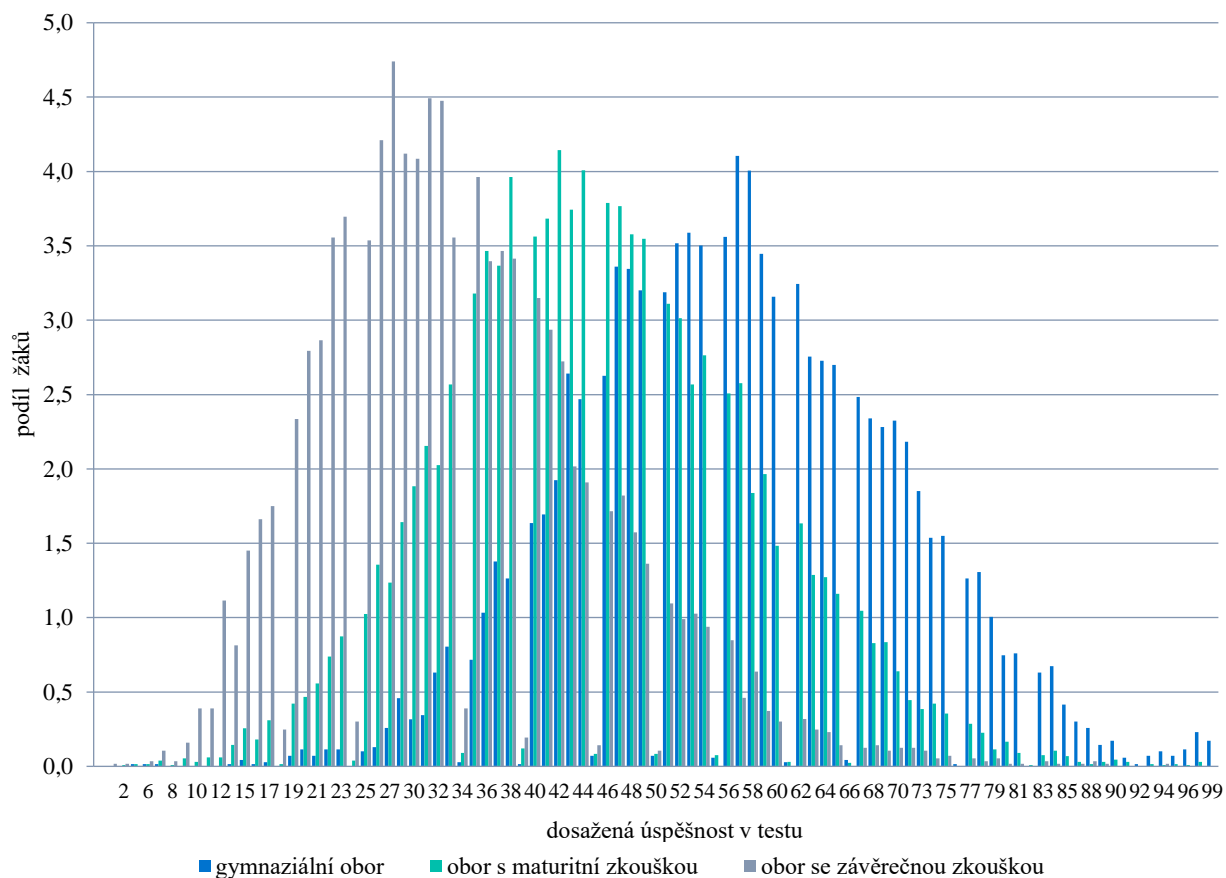

Druhým způsobem vyhodnocení testu bylo určení relativní úspěšnosti žáků jako úspěšnosti uváděné v procentech (podíl správně zodpovězených otázek). Na výsledky žáků lze pohlížet z hlediska celého testu, jednotlivých tematických oblastí, jednotlivých úloh, třídít výsledky podle pohlaví žáků či podle druhu střední školy. Procentní úspěšnost nezohledňuje ani typ, ani složitost úlohy.

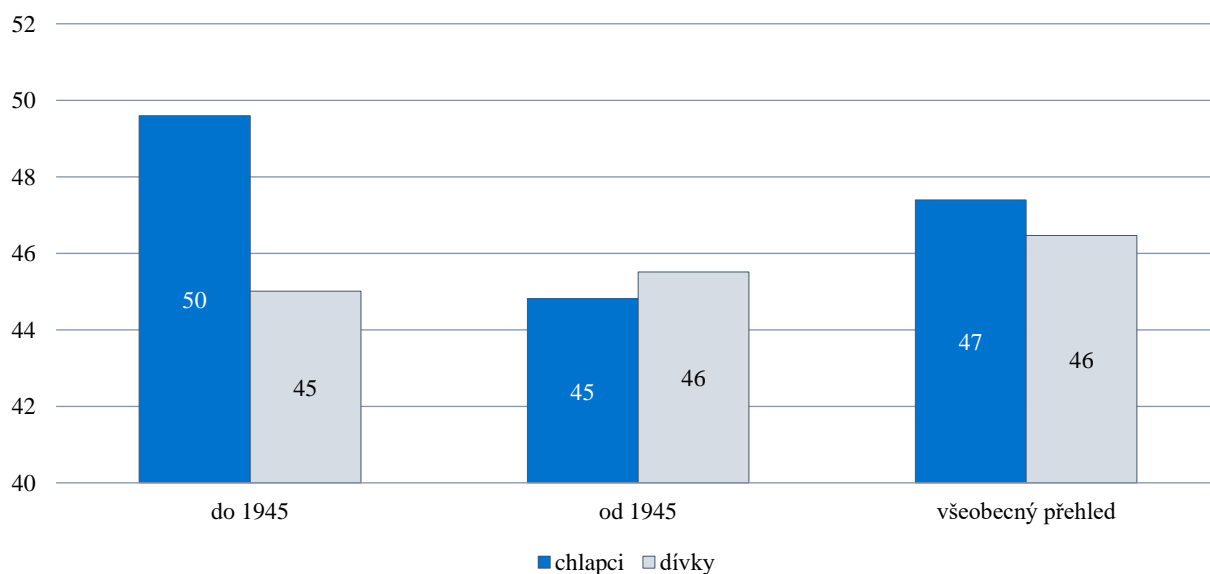
Žáci 1. ročníku středních škol dosáhli v testu moderních dějin průměrné úspěšnosti¹⁰ 46 %, což naznačuje obtížnost testu pro značnou část žáků. Nejlépe si vedli podle očekávání žáci gymnázií (průměrná úspěšnost 57 %), naopak nejhůře žáci odborných nematuritních oborů (průměrná úspěšnost 33 %). Rozdíl v úspěšnosti mezi chlapci a dívkami byl zanedbatelný.

Lepší výsledky žáků gymnázií a horší výsledky žáků maturitních a nematuritních oborů SOŠ dokumentuje i vyhodnocení úspěšnosti v jednotlivých úlohách (graf 5).

¹⁰ Relativní úspěšnost žáků v % – vyhodnocení podílu správně zodpovězených úloh. Nevýhodou je, že se ztrácí informace o tom, jak obtížné otázky žák vyřešil.

GRAF 5 | Rozložení dosažených úspěšností v testu moderních dějin (v %; N = 6 966 / 13 275 / 5 654, žáci gymnaziálního oboru / oboru s maturitní zkouškou / oboru se závěrečnou zkouškou)

Z grafu 6 je zřejmé, že úlohy z období do roku 1945, které zahrnovalo obě světové války, řešili lépe chlapci než dívky. Rozdíly mezi chlapci a dívkami v úspěšnosti úloh z období po roce 1945 a ze všeobecného přehledu nebyly nijak výrazné.

GRAF 6 | Rozložení dosažených úspěšností v testu moderních dějin podle oblastí úloh (v %; N = 12 097 / 12 866, chlapci/dívky)

Z celkových 30 úloh zaměřených na moderní dějiny byla pro žáky nejsnazší úloha založená na identifikaci jednoho z našich nejproslulejších sportovců – Emila Zátopka; úlohu správně vyřešilo 93 % žáků. Jakkoli jde spíše o znalostní úlohu, spadá do okruhu úloh prokazujících všeobecný přehled o společenském dění v poválečném Československu a umožňujících diskuzi o společenském dobovém kontextu.

Následující text popisuje jednoho ze světově nejproslulejších českých sportovců.

Před koncem války stačil pokořit český rekord v běhu na 2 000, 3 000 a 5 000 metrů. Největší sláva ho však čekala po válce. Jako první na světě uběhl trať 10 km pod 29 minut a trať 20 km pod jednu hodinu. Celkem vytvořil třináct světových rekordů na kilometrových a pět na mílových tratích. Nejvíce ale proslul během olympijských her 1952 v Helsinkách, kde získal zlatou medaili za běh na 5 km, 10 km a v maratonském běhu, který tehdy běžel poprvé v životě. V každé z těchto disciplín vytvořil dokonce nový olympijský rekord. Tento „trojboj“ se dodnes žádnému vytrvalci nepodařilo zopakovat a atleti experti pochybují, že se ještě někomu kdy podaří. Je považován za jednoho z největších atletů všech dob. Dostal několik přezdívek, jako např. *česká lokomotiva*, *lidská lokomotiva* nebo *Satupečka*.

O kterého našeho sportovce jde?

- * Lukáš Bauer
- * Tomáš Dvořák
- * Vítězslav Mácha
- * Ondřej Synek
- * Emil Zátopek

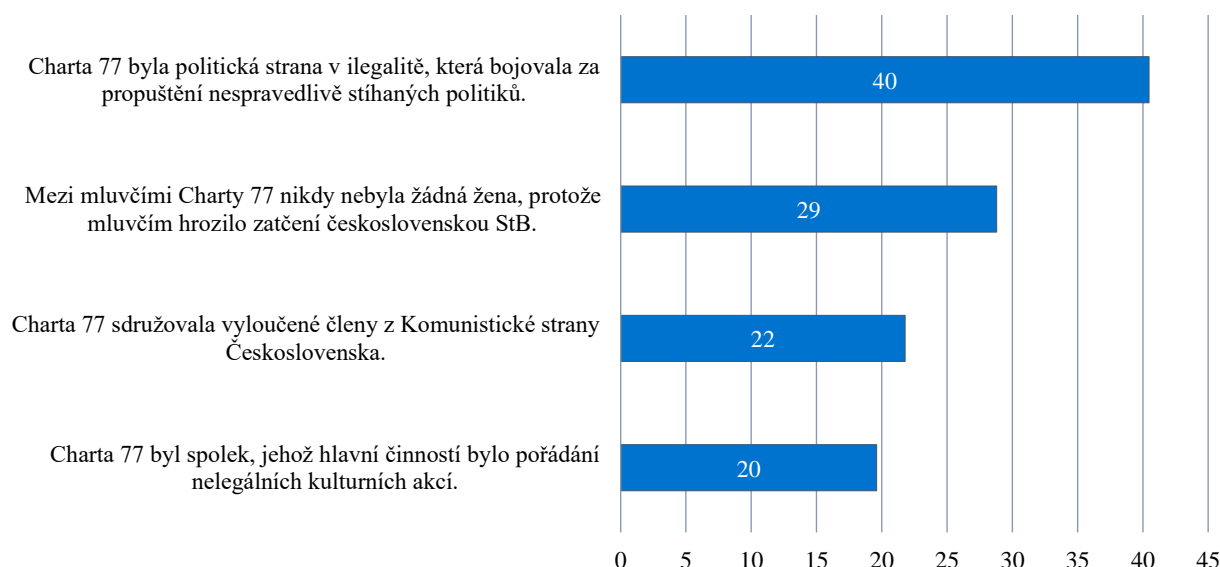
Naopak nejméně úspěšnou byla úloha, v níž měli žáci vybrat správná tvrzení o Chartě 77. Úspěšnost této úlohy byla pouze 11 %. Nejčastější chybnou odpovědí bylo tvrzení „Charta 77 byla politická strana v ilegalitě, která bojovala za propuštění nespravedlivě stíhaných politiků“, kterou vybralo 40 % žáků (graf 7). Vzhledem k významu Charty 77 v protitotalitním boji je tristní, že jí výuka dějepisu pravděpodobně nevěnuje náležitou pozornost.

Významnou součástí našich moderních dějin je „Charta 77“.

Která tři z následujících tvrzení o Chartě 77 platí?

- * Charta 77 byla politická strana v ilegalitě, která bojovala za propuštění nespravedlivě stíhaných politiků.
- * Mezi mluvčími Charty 77 nikdy nebyla žádná žena, protože mluvčím hrozilo zatčení československou StB.
- * Charta 77 byl spolek, jehož hlavní činností bylo pořádání nelegálních kulturních akcí.
- * Charta 77 sdružovala vyloučené členy z Komunistické strany Československa.
- * Mluvčí reprezentovali Chartu 77 navenek. Zpravidla působili ve trojici.
- * První trojicí mluvčích byli Jiří Hájek, Václav Havel a Jan Patočka.
- * Charta 77 byla občanská iniciativa bojující za dodržování lidských a občanských práv v Československé socialistické republice.

GRAF 7 | Nejčastější špatné odpovědi (v %; N = 24 963, žáci)

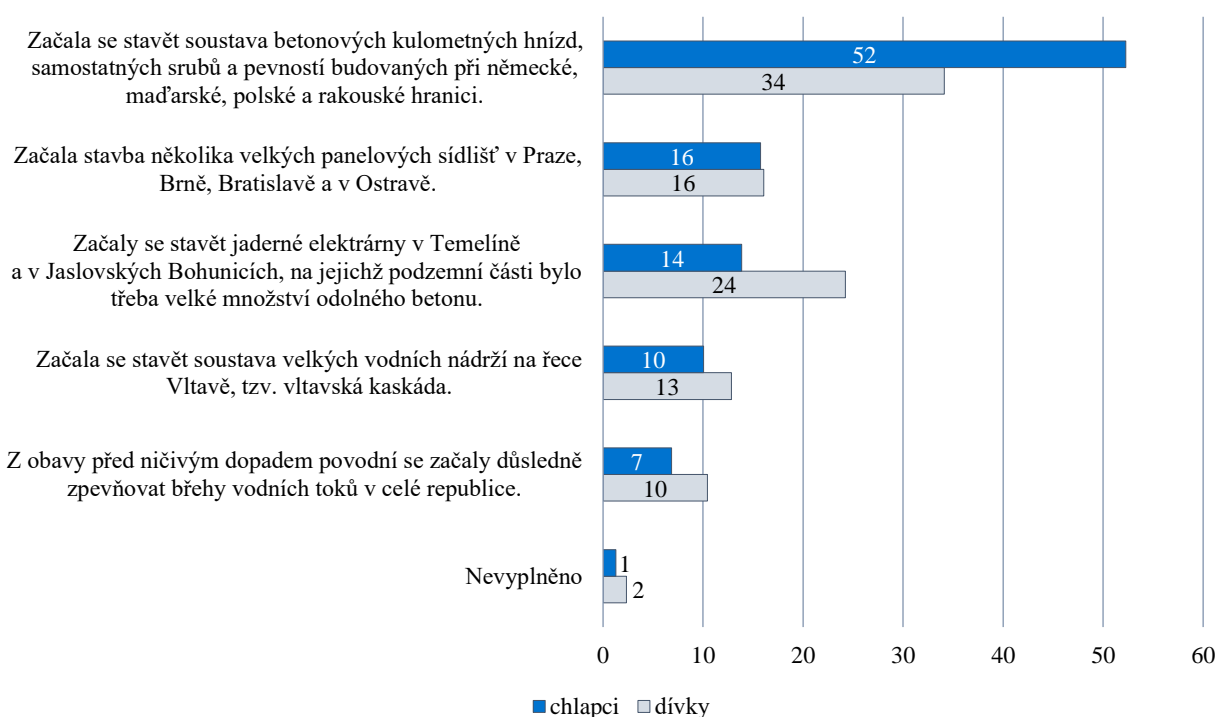

Úlohou s největším rozdílem v úspěšnosti mezi chlapci a dívkami byla úloha zjišťující, proč v předválečném Československu prudce vzrostla kvalita a spotřeba betonu. Rozdíl u správné odpovědi dosáhl 18 procentních bodů v prospěch chlapců. Určitý vliv na tento výsledek může mít větší zájem chlapců o období dějin do roku 1945, zejména o dějiny světových válek a období, která jim předcházela (více v kapitole 3.3 v grafu 19).

V letech 1935–1938 prudce vzrostla kvalita a také spotřeba betonu v Československu. Jaká stavební aktivita toho byla příčinou?

- * Začala se stavět soustava velkých vodních nádrží na řece Vltavě, tzv. vltavská kaskáda.
- * Začala stavba několika velkých panelových sídlišť v Praze, Brně, Bratislavě a v Ostravě.
- * Z obavy před ničivým dopadem povodní se začaly důsledně zpevňovat břehy vodních toků v celé republice.
- * Začaly se stavět jaderné elektrárny v Temelíně a v Jaslovských Bohunicích, na jejichž podzemní části bylo třeba velké množství odolného betonu.
- * Začala se stavět soustava betonových kulometných hnízd, samostatných srubů a pevností budovaných při německé, maďarské, polské a rakouské hranici.

GRAF 8 | Rozložení odpovědí podle pohlaví (v %; N = 12 097 / 12 866, chlapci/dívky)

Úlohu na doplnění správného data k událostem srpna 1968 zodpovědělo správně 53 % žáků. Chlapci na tuto úlohu odpovídali lépe než dívky (o 8 procentních bodů). Téměř polovina žáků chybně doplnila datum jedné z nejvýznamnějších událostí dějin Československa po druhé světové válce. Zajímavé je, že nejčastější chybnou odpovědí nebylo datum „20. 8. 1969“, ale datum „20. 8. 1948“, které uvedlo 19 % žáků, tito žáci pravděpodobně nerozlišují mezi událostmi roku 1948 a 1968.

Ústřední výbor KSČ prostřednictvím Československého rozhlasu odvysílal toto *Provolání všemu lidu ČSSR*.

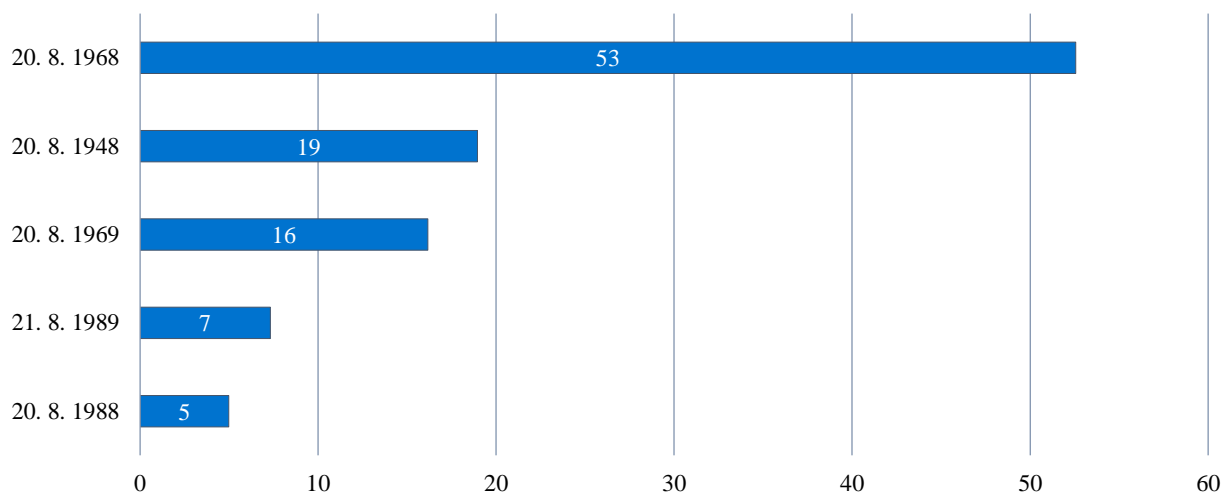
Doplň v něm správný datum.

Všemu lidu Československé socialistické republiky!

Včera, dne __ (1) __ kolem 11. hodiny večer překročila vojska Sovětského svazu, Polské lidové republiky, Německé demokratické republiky, Maďarské lidové republiky a Bulharské lidové republiky státní hranice Československé socialistické republiky. Stalo se tak bez vědomí presidenta republiky, předsedy Národního shromáždění, předsedy vlády i prvního tajemníka ÚV KSČ a těchto orgánů.

- * 20. 8. 1948
- * 20. 8. 1968
- * 20. 8. 1969
- * 20. 8. 1988
- * 21. 8. 1989

GRAF 9 | Rozložení odpovědí (v %; N = 24 963, žáci)

Výsledky úlohy, v níž měli žáci správně určit sportovce/sportovkyni a přiřadit sportovní odvětví, ukázaly, že chlapci se lépe orientují v „mužských“ sportech – kopaná (16 procentních bodů), lední hokej (12 procentních bodů), zatímco dívky prokázaly lepší orientaci v gymnastice (3 procentní body – graf 10).

Řada českých sportovců dosáhla světové úrovně. Vyber u jednotlivých popisů, o koho se jedná a ve kterém sportovním odvětví se proslavil.

__ (1) __ __ (2) __

Téměř 20 let byla světovou špičkou ve své sportovní disciplíně a z Československa emigrovala do USA. Získala devět wimbledonských vítězství ve dvouhře.

__ (3) __ __ (4) __

Jakožto hráč reprezentace získal během 11 let jedenáct medailí na mistrovství světa, z toho tři zlaté. Je však známý jako legendární trenér, který se svým týmem získal na zimních olympijských hrách v Naganu v roce 1998 zlatou medaili, a stal se dokonce ve své sportovní disciplíně prvním neamerickým trenérem v zámořské soutěži.

__ (5) __ __ (6) __

V roce 1968 získal na zimních olympijských hrách v Grenoblu historicky první zlatou medaili pro Československo. Svou sportovní disciplínu svým vítězstvím zpopularizoval natolik, že jsme během dalších několika desetiletí byli považováni v tomto sportu za velmoc. Ota Pavel o něm napsal knihu.

__ (7) __ __ (8) __

Během své sportovní kariéry získala sedm zlatých medailí na olympijských hrách v letech 1964 v Tokiu a 1968 v Mexico City, kde při slavnostním ceremoniálu protestovala proti okupaci Československa. Po roce 1989 se stala poradkyní prezidenta Václava Havla.

__ (9) __ __ (10) __

Ve své sportovní disciplíně je považován za nejlepšího v naší historii. Na mistrovství světa v roce 1962 v Chile získal se svým týmem 2. místo. Je spojen s Duklou Praha a v březnu 2004 ho Pelé jmenoval v této disciplíně jedním ze 125 nejlepších žijících sportovců světa.

(1) Věra Čáslavská, Milena Duchková, Helena Fibingerová, *Martina Navrátilová*

(2) atletika, gymnastika, skoky do vody, *tenis*

(3) *Ivan Hlinka*, Josef Masopust, Jiří Pospíšil, Jiří Raška

(4) kolová, kopaná, *lední hokej*, skoky na lyžích

(5) Ivan Hlinka, Josef Masopust, Jiří Pospíšil, *Jiří Raška*

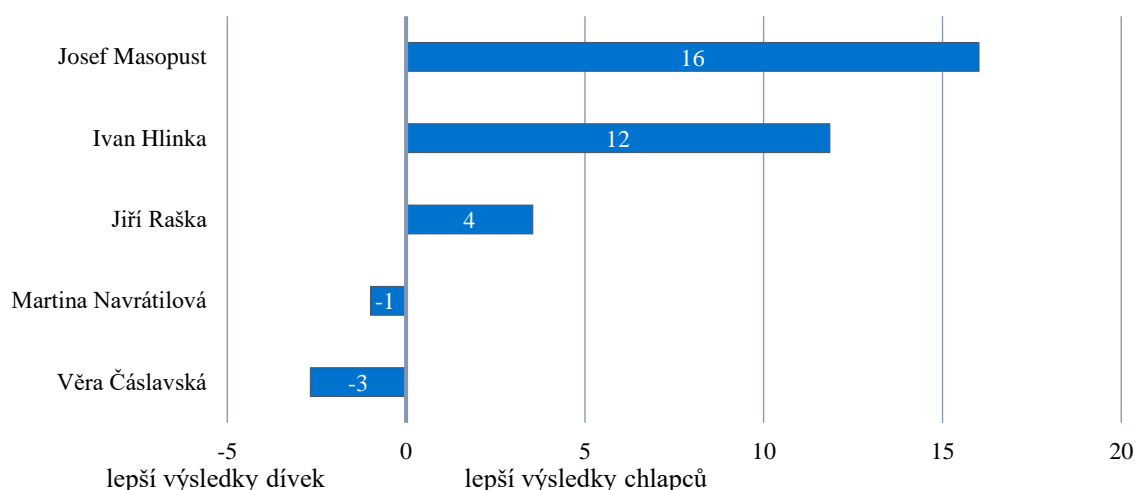
(6) kolová, kopaná, lední hokej, *skoky na lyžích*

(7) *Věra Čáslavská*, Milena Duchková, Helena Fibingerová, *Martina Navrátilová*

(8) atletika, *gymnastika*, skoky do vody, *tenis*

(9) Ivan Hlinka, *Josef Masopust*, Jiří Pospíšil, Jiří Raška

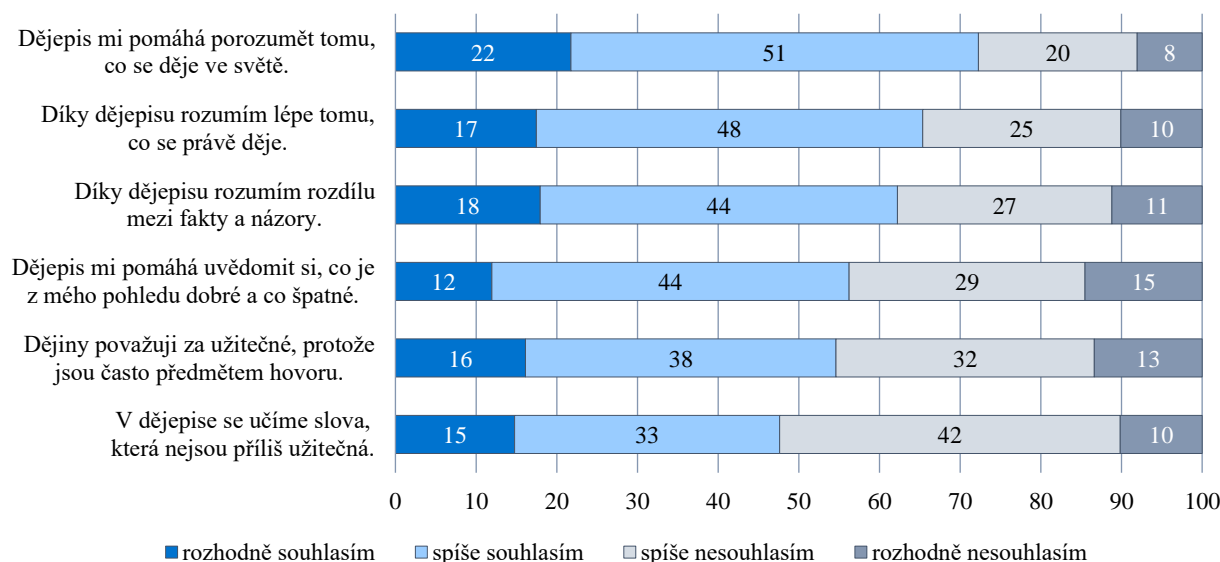
(10) kolová, *kopaná*, lední hokej, skoky na lyžích

GRAF 10 | Rozdíl v odpovědích mezi chlapci a dívkami (v procentních bodech; N = 12 097 / 12 866, chlapci/dívky)

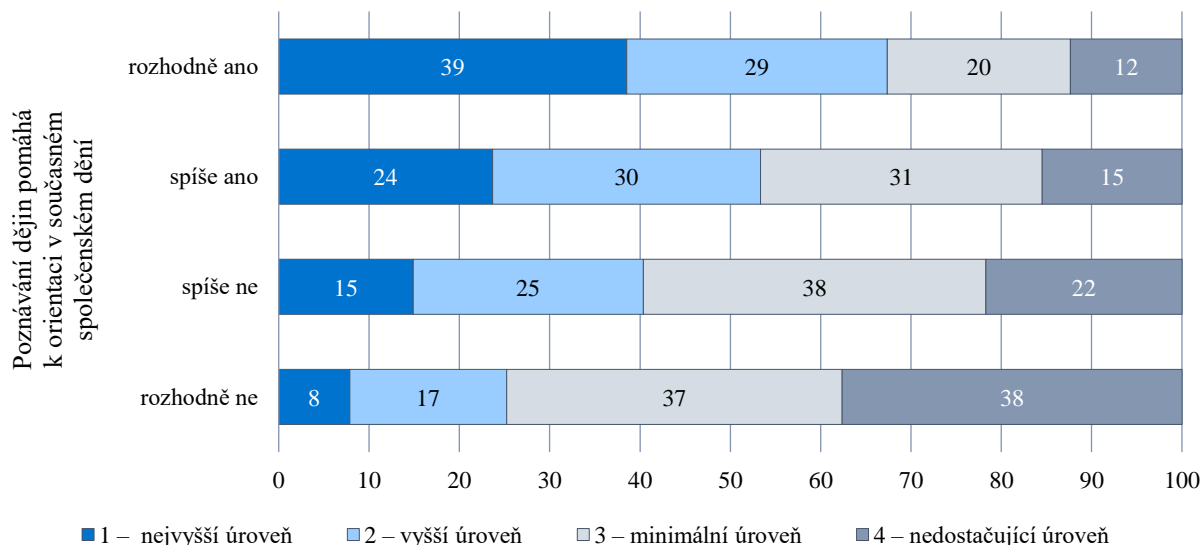
3.3 Výsledky v testu moderních dějin vzhledem k žákovskému dotazníku

Na dosaženou úroveň v testu moderních dějin může mít vliv celá řada faktorů, jejichž poznání je důležité pro širší pohled na výuku moderních dějin. Tato podkapitola se zaměřuje na hodnocení vybraných faktorů souvisejících s úspěšností v testu moderních dějin.

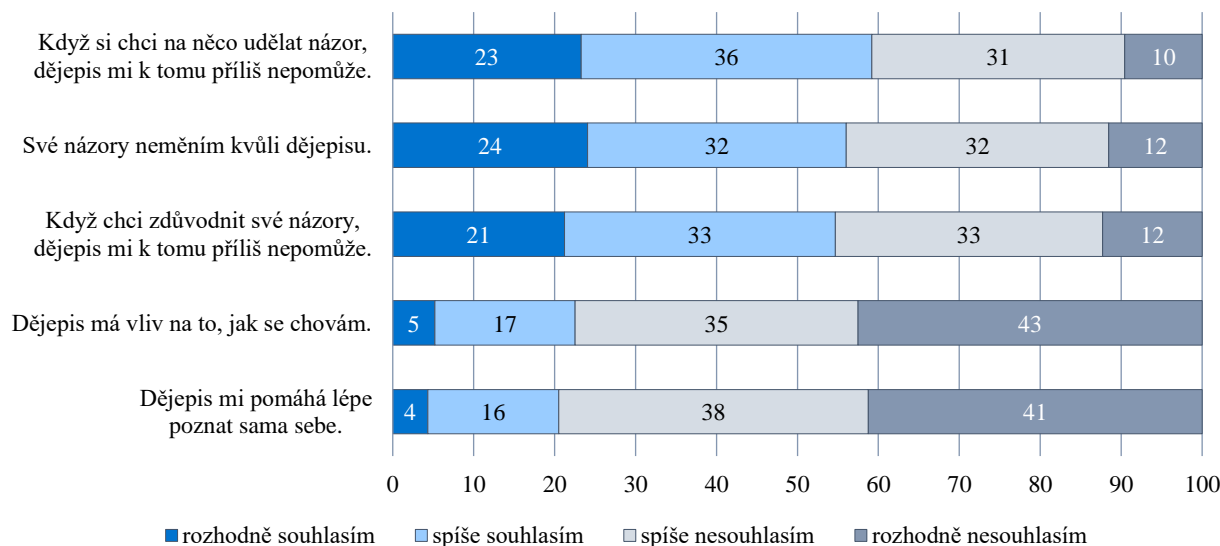
Žáci posuzovali, jak jim poznávání dějin pomáhá v orientaci v současném společenském dění – nejsilněji souhlasili s tvrzeními, že dějepis jim pomáhá porozumět tomu, co se děje ve světě, a že díky dějepisu rozumí lépe aktuální situaci a rozdílu mezi fakty a názory.

GRAF 11 | Míra souhlasu s následujícími tvrzeními (v %; N = 24 677, žáci)

Poznávání dějin je pro žáky nepochybně důležité k orientaci v současném společenském dění. Pro lepší ilustraci významu a dopadu tohoto předpokladu byl vytvořen faktor skládající se z tvrzení: dějepis mi pomáhá porozumět tomu, co se děje ve světě; díky dějepisu rozumím lépe tomu, co se právě děje; díky dějepisu rozumím rozdílu mezi fakty a názory; dějepis mi pomáhá uvědomit si, co je z mého pohledu dobré a co špatné; dějiny považuji za užitečné, protože jsou často předmětem hovoru. Z grafu 12 je zřejmé, že silnější souhlas se složkami tohoto faktoru pozitivně souvisí s lepšími výsledky v testu moderních dějin (korelační koeficient 0,23). Tato závislost je patrná zejména u žáků gymnázií, u odborných nematuritních oborů není tak výrazná.

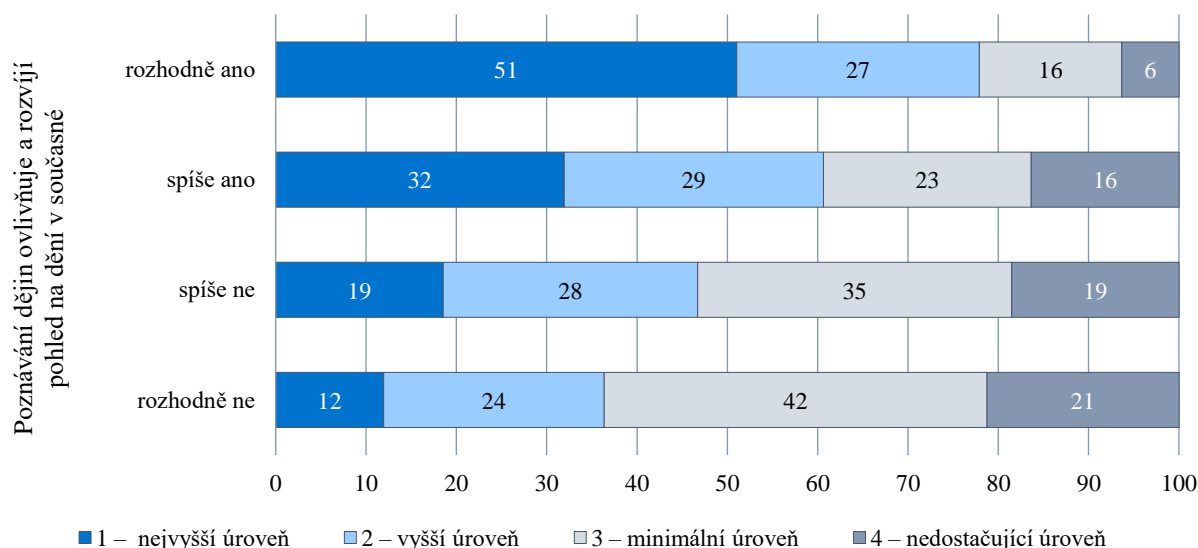
GRAF 12 | Rozložení dosažených úrovní v testu moderních dějin podle faktoru „Poznávání dějin pomáhá k orientaci v současném společenském dění“ (v %; N = 24 677, žáci)

Žáci se dále vyjadřovali k tomu, do jaké míry poznávání dějin ovlivňuje a rozvíjí jejich pohled na dění v současné společnosti. Více než polovina žáků souhlasila s tvrzeními, že když si chtějí na něco udělat názor nebo když si chtějí zdůvodnit své názory, tak jim dějepis příliš nepomůže. Nadpoloviční podíl žáků také nemění své názory kvůli dějepisu. Žáci na gymnáziích častěji nesouhlasí s výrokem, že dějepis jim příliš nepomáhá při utváření názoru, žáci nematuritních oborů ve větší míře nemění své názory kvůli dějepisu. Chlapcům častěji dějepis pomáhá lépe poznat sám sebe a častěji má vliv na jejich chování.

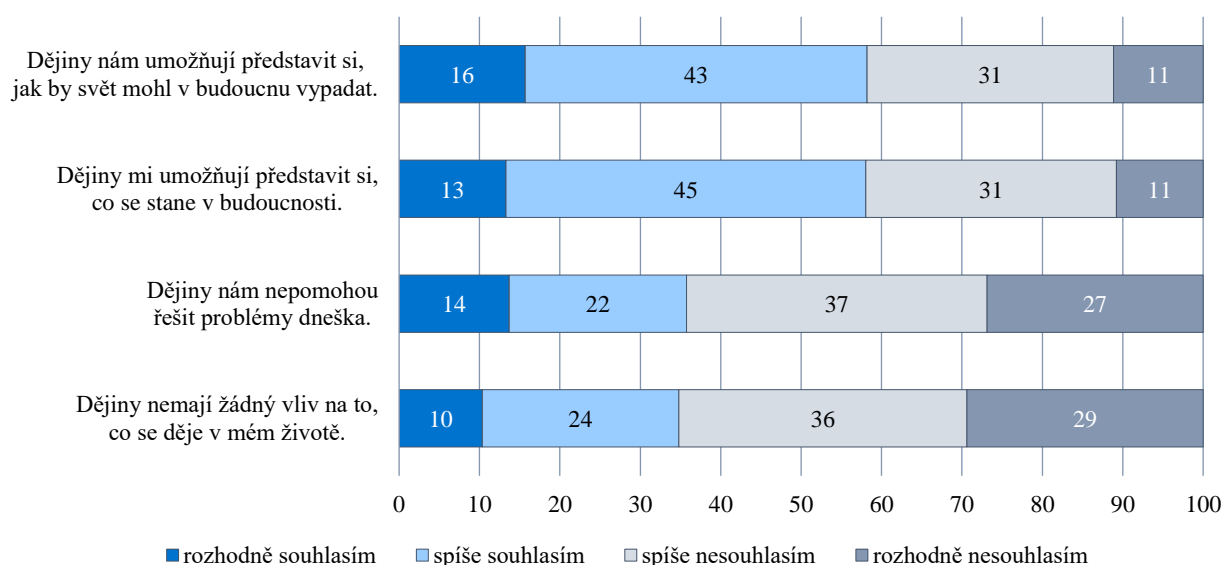
GRAF 13 | Míra souhlasu s následujícími tvrzeními (v %; N = 24 795, žáci)

Poznávání dějin je důležité pro ovlivňování a rozvíjení pohledu žáků na dění v současné společnosti. Další vytvořený faktor je složen z následujících výroků žáků: když si chci na něco udělat názor, dějepis mi k tomu příliš nepomůže; své názory neměním kvůli dějepisu; když chci zdůvodnit své názory, dějepis mi k tomu příliš nepomůže; dějepis má vliv na to, jak se chovám; dějepis mi pomáhá lépe poznat sama sebe.¹¹ Opět platí, že čím více poznávání dějin ovlivňuje a rozvíjí pohled žáků na dění v současné společnosti, tím lepších výsledků v testu moderních dějin (korelační koeficient 0,20) dosáhli.

¹¹ U negativních tvrzení byly otočeny škály.

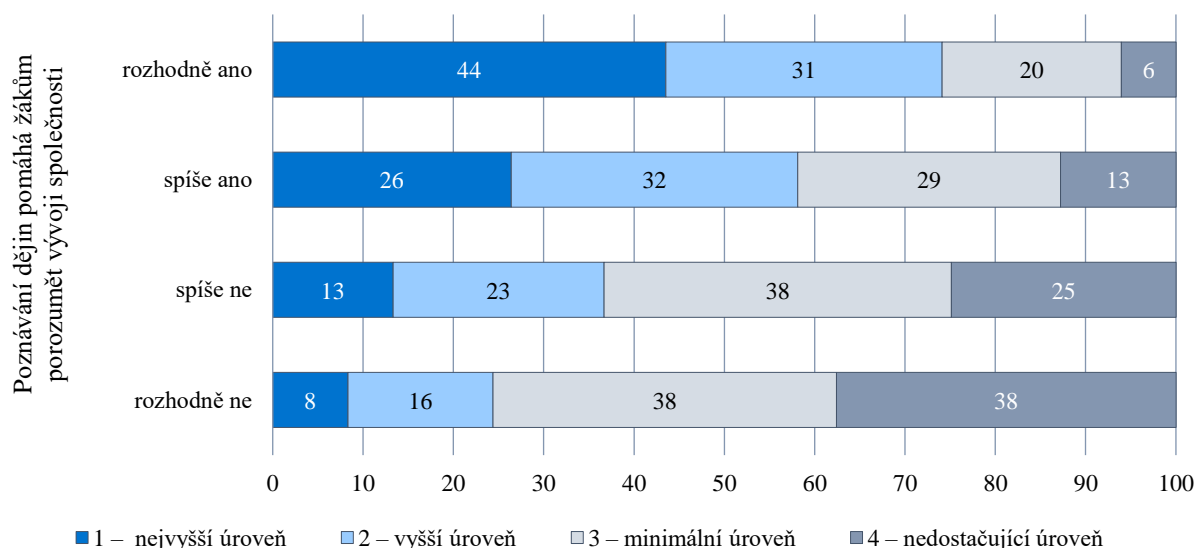
GRAF 14 | Rozložení dosažených úrovní v testu moderních dějin podle faktoru „Poznávání dějin ovlivňuje a rozvíjí pohled žáků na dění v současné společnosti“ (v %; N = 24 795, žáci)

Žáci hodnotili, do jaké míry souhlasí s tvrzením, že jim poznávání dějin pomáhá porozumět vývoji společnosti. Nejvíce se ztotožňují s výroky, že dějiny jim umožňují udělat si představu, jak by svět mohl v budoucnu vypadat a co se stane v budoucnosti. V menší míře souhlasí s tvrzeními, že dějiny nepomohou řešit problémy současnosti a že nemají vliv na to, co se děje v životě žáků. Rozdíly v odpovědích mezi chlapci a dívkami nebyly významné.

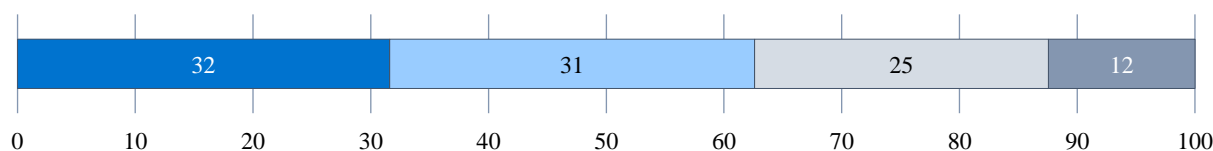
GRAF 15 | Míra souhlasu s následujícími tvrzeními (v %; N = 24 891, žáci)

Porozumění možnému budoucímu vývoji společnosti je pro žáky důležité mimo jiné z hlediska toho, aby se na budoucnost mohli náležitě připravit a nebýt jí zaskočení; poznávání dějin tomuto porozumění významně přispívá. Uvedené problematiky se týkaly výroky spojené do dalšího komplexního faktoru: dějiny nám umožňují představit si, jak by svět mohl v budoucnu vypadat; dějiny mi umožňují představit si, co se stane v budoucnosti; dějiny nám nepomohou řešit problémy dneška; dějiny nemají žádný vliv na to, co se děje v mém životě.¹² Čím více žáci souhlasí s tím, že jim poznávání dějin pomáhá porozumět vývoji společnosti, tím lepších výsledků v testu moderních dějin (korelační koeficient 0,30) dosáhli.

¹² U negativních tvrzení byly otočeny škály.

GRAF 16 | Rozložení dosažených úrovní v testu moderních dějin podle faktoru „Poznávání dějin pomáhá žákům porozumět vývoji společnosti“ (v %; N = 24 891, žáci)

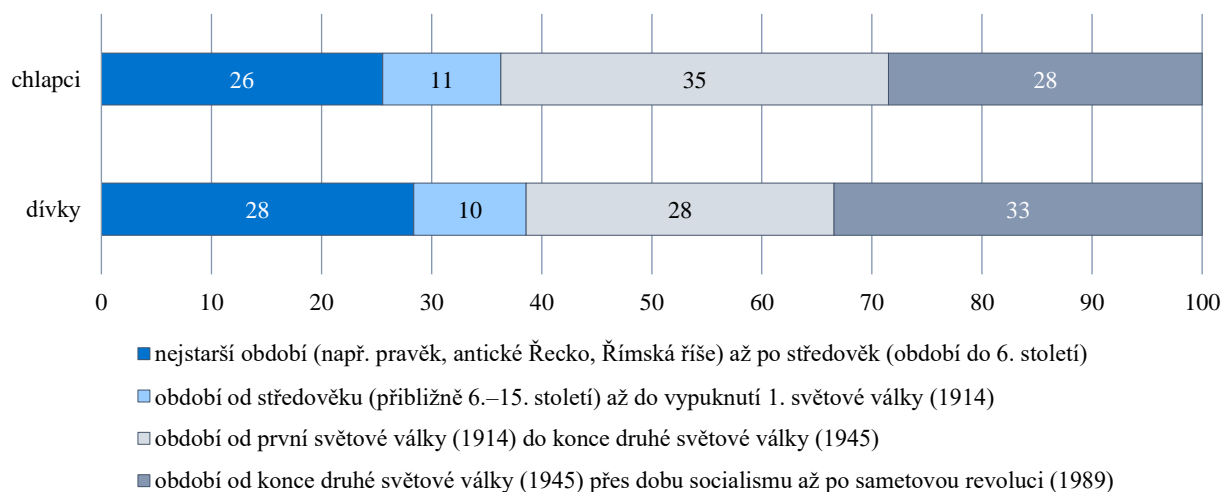
Žáci hodnotili délku období věnovaného výuce moderních československých a českých dějin. Na nedostatečnou výuku našich moderních dějin poukázaly dvě třetiny žáků. Necelá třetina žáků uvedla, že důraz byl kladen na československé dějiny do konce druhé světové války a pozdějším dějinám byl věnován malý prostor. Výuka moderních dějin končila rokem 1989 a pozdější události byly vyučovány minimálně, uvedla čtvrtina žáků.

GRAF 17 | Které tvrzení nejlépe odpovídá tomu, jak dobu věnovanou ve výuce dějepisu moderním československým a českým dějinám hodnotíš? (v %; N = 24 668, žáci)

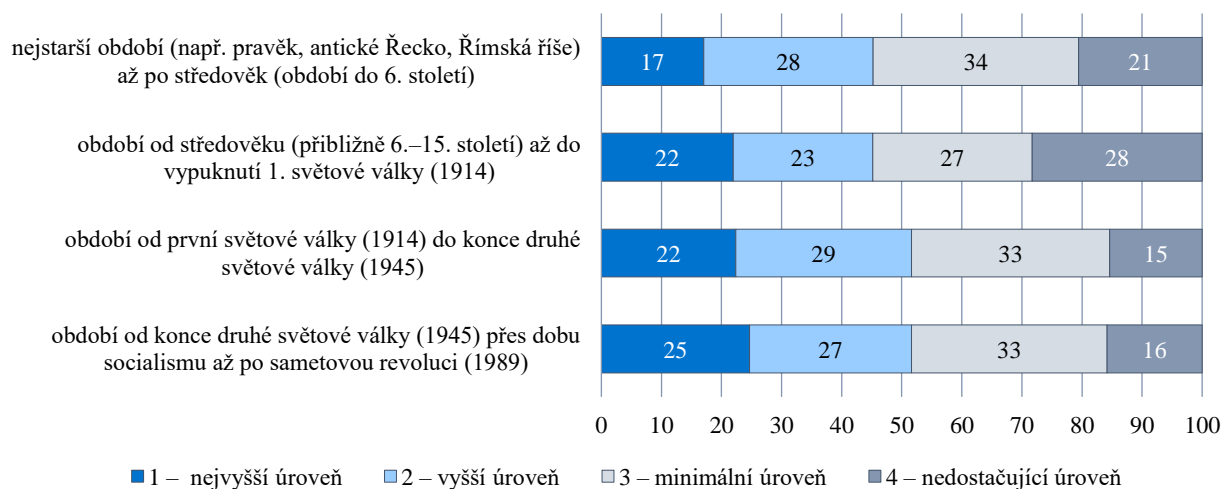
- Celým československým a českým dějinám (od roku 1918 až do současnosti) jsme se věnovali dostatečně dlouhou dobu, připadalo mi to přiměřené.
- Mnohem víc jsme se věnovali československým dějinám do konce 2. světové války, pozdějším dějinám jen krátce, těm bych se věnoval/a klidně i víc.
- Věnovali jsme se hlavně československým dějinám až do roku 1989, ale pozdějším (po roce 1989) jen minimálně, těm bych se věnoval/a klidně i víc.
- Celým československým a českým dějinám (od roku 1918 až do současnosti) bych se klidně věnoval/a víc místo probírání starších historických období.
- Československým a českým dějinám (od roku 1918 do současnosti) jsme se vůbec nevěnovali (nebo si to aspoň nepamatuji).

Přibližně 12 % žáků by upřednostnilo dát větší časový prostor moderním československým a českým dějinám na úkor starších historických období (silněji dívky než chlapci a žáci gymnázií než žáci ostatních oborů). Žáci, kteří by věnovali moderním československým a českým dějinám větší časový prostor místo probírání starších historických období, dosáhli častěji lepšího výsledku v testu; naopak hůře v testu dopadli žáci, podle kterých byla věnována našim moderním dějinám dostatečně dlouhá doba.

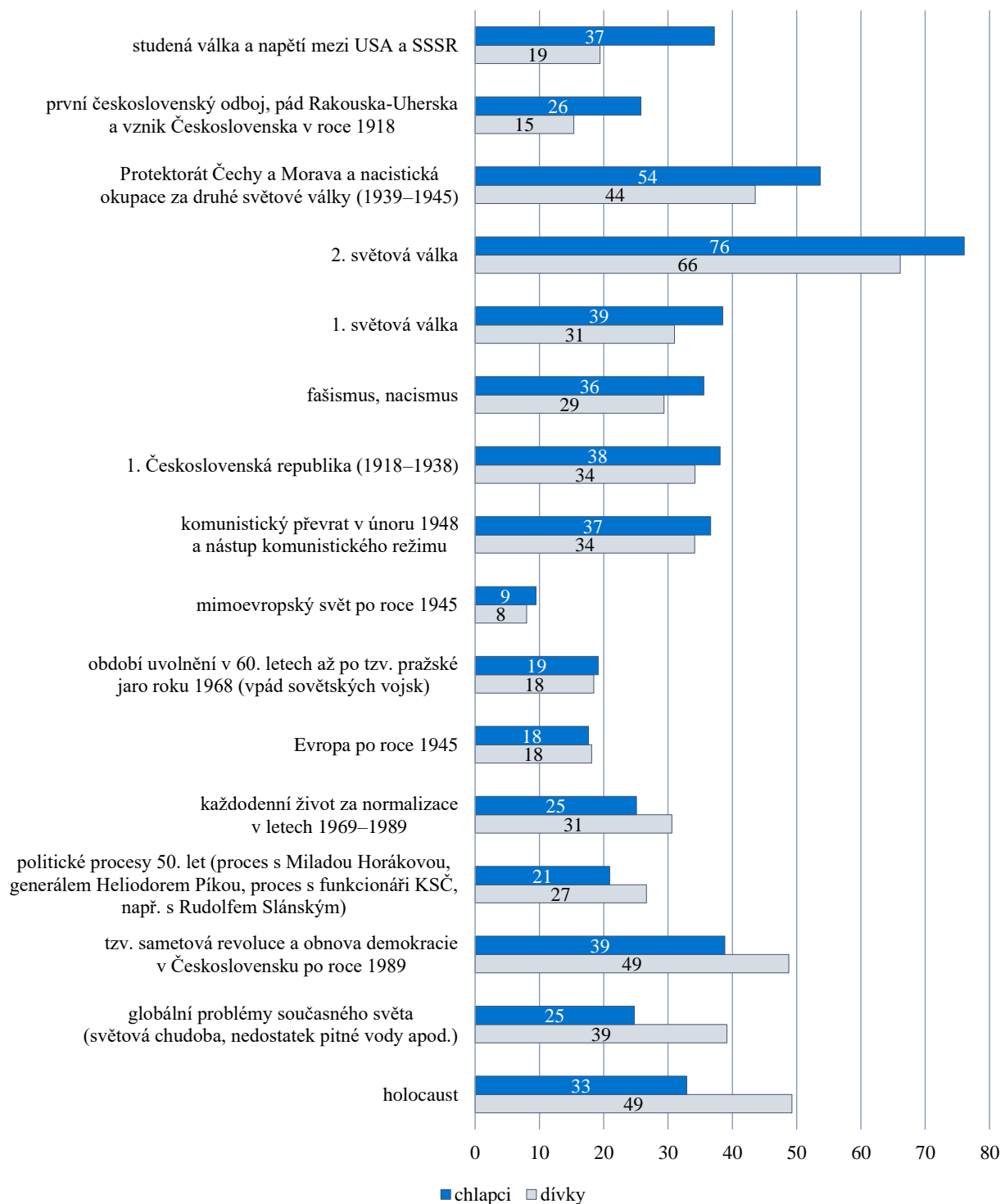
Žáci uváděli, které období dějin jim připadá nejzajímavější. Ze získaných informací (graf 18) vyplývá, že chlapce oproti dívkám více zajímá období od první světové války do druhé světové války, dívky častěji zajímá poválečné období od roku 1945 přes období socialismu až po sametovou revoluci v roce 1989.

GRAF 18 | Nejzajímavější období dějin podle žáků (v %; N = 12 092 / 12 792, chlapci/dívky)

Porovnání výsledku v testu moderních dějin a období, které žáka nejvíce zajímá, ukazuje, že vyšších úrovní v testu dosáhli žáci, kteří považují za nejzajímavější dění ve 20. století (do roku 1945, po roce 1945). Obecně platí, že zájem o období moderních dějin se pozitivně projevuje ve výsledcích testu žáků.

GRAF 19 | Rozložení dosažených úrovní v testu moderních dějin podle období, které žáka nejvíce zajímá (v %; N = 24 884, žáci)

Při pohledu na témata z československých a českých dějin 20. století je patrné, že jako nejzajímavější uvedli žáci významná předělová období dějin – nacistická okupace za druhé světové války, sametová revoluce a obnova demokracie v roce 1989 a komunistický převrat v roce 1948. K zajímavým obdobím řadili žáci i období první Československé republiky. Na druhé straně jako méně zajímavá považují žáci uvolnění v 60. letech až po pražské jaro roku 1968 a první československý odboj a vznik Československa. Chlapce častěji zajímala období od vzniku Československa po nástup komunistického režimu, dívky uvedly větší zájem u sametové revoluce, každodenního života za normalizace a v politických procesech 50. let. Z obecných dějin 20. století se žáci výrazně nejčastěji zajímají o druhou světovou válku, dále se ve větší míře zajímají o holokaust, první světovou válku. Naopak méně zajímá žáky vývoj Evropy a světa po roce 1945. Dívky uvedly oproti chlapcům výrazně vyšší zájem o problematiku holokaustu a globálních problémů současného světa. Chlapce ve větší míře zajímá studená válka, období první a druhé světové války a téma fašismu a nacismu (graf 20).

GRAF 20 | Rozdíly mezi chlapci a dívkami ve vnímání zajímavosti témat z moderních dějin (v %; N = 12 252 / 12 912, chlapci/dívky)

Lepších výsledků v testu moderních dějin dosáhli žáci, kteří jako zajímavá témata uvedli sametovou revoluci a obnovu demokracie v Československu, holocaust a studenou válku a napětí mezi západním a východním blokem. Horšího výsledku dosáhli žáci, jejichž zájem je zaměřen na starší období 20. století (první světová válka, první československý odboj a vznik Československa, první Československá republika).

A decorative horizontal bar consisting of a long grey rectangle on the left, a large white number '4' with a black outline in the center, and a shorter grey rectangle on the right.

4

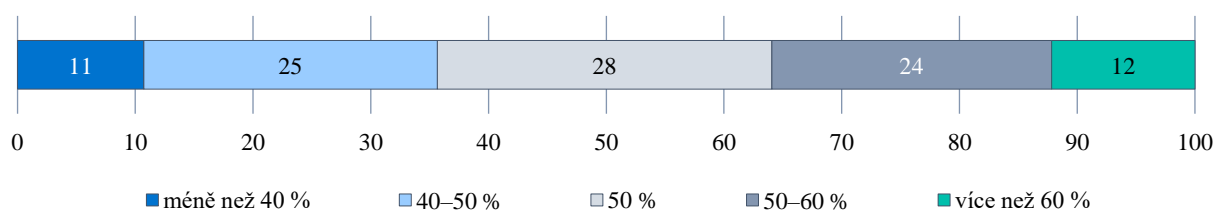
Průběh výuky moderních dějin

4 PRŮBĚH VÝUKY MODERNÍCH DĚJIN

ČŠI se zaměřila také na průběh výuky moderních dějin, pro analýzu byly využity záznamy z hospitací realizovaných ve školním roce 2021/2022 v předmětu dějepisu v 9. ročníku základních škol (187 hospitací), ve kterém jsou zpravidla vyučovány moderní dějiny, porovnány byly se záznamy z hospitací z dějepisu v 6. až 8. ročníku (296 hospitací). Další informace vztahující se k průběhu výuky pocházejí z dotazníků, které vyplnili vyučující dějepisu na základních a středních školách.

ČŠI zjišťovala počet vyučovacích hodin, které jsou za jeden školní rok věnovány moderním dějinám. Za negativní lze označit fakt, že více než třetina učitelů věnuje dějinám Československa a České republiky po roce 1945 méně času než dějinám Československa mezi lety 1918–1945, zvláště když poznávání dějin po druhé světové válce má vliv na orientaci v současném společenském dění a pomáhá porozumět vývoji společnosti.

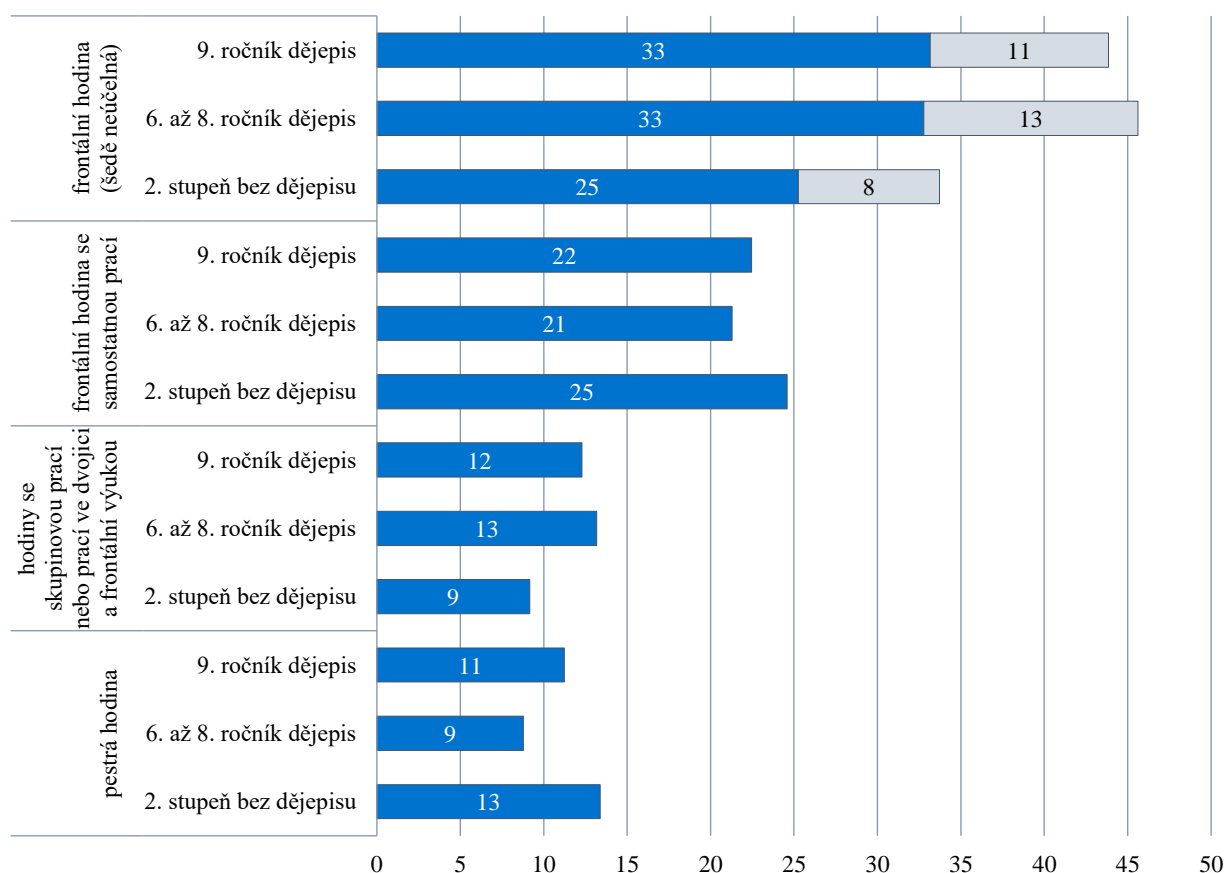
GRAF 21 | Podíl hodin věnovaných dějinám ČR od roku 1945 do současnosti na počtu hodin věnovaných dějinám ČR od roku 1918 do současnosti (v %; N = 345, učitelů ZŠ)

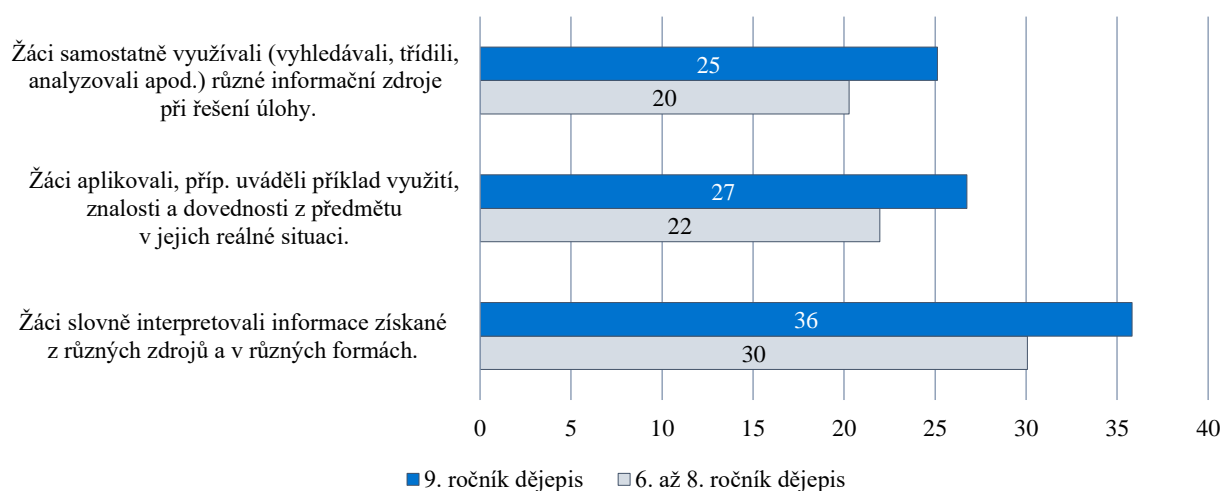
Učitelé dějepisu dospějí v 9. ročníku nejčastěji do 90. let 20. století, případně do roku 1989. Jen pětina z nich dovede výuku dějepisu do 1. desetiletí 21. století, do současnosti dospěje s výukou dějepisu přibližně 14 % učitelů (v roce 2015/2016 dospělo s výukou dějepisu do 1. desetiletí 21. století 8 % učitelů a do současnosti 10 % učitelů). Neuspokojivé je, že nejnovější dějiny a soudobé problémy žákům nepředávají dvě třetiny učitelů. Kvalitně probrat plánované učivo v oblasti moderních dějin nezvládne zhruba čtvrtina učitelů dějepisu na základních školách, zde se projevují rezervy v rozplánování učiva na celý rok. ČŠI již v předchozí tematické zprávě z roku 2015/2016 doporučovala dbát na lepší časové rozvržení učebního plánu dějepisného učiva, bohužel tento problém stále přetrvává.

V hospitovaných hodinách dějepisu na 2. stupni základních škol v roce 2021/2022 převládala frontální výuka (graf 22), která nedovoluje kvalitnější organizaci hodin s vyšším zapojením žáků do výuky. Podíl hodin dějepisu s frontální výukou byl vyšší než průměrně ve všech předmětech na 2. stupni¹³. V hodinách dějepisu převažovala aktivita učitele nad aktivitou žáků. Podíl hodin dějepisu s málo kvalitní organizací byl bohužel vyšší než u ostatních předmětů.

¹³ Kvalita a efektivita vzdělávání a vzdělávací soustavy ve školním roce 2021/2022. Výroční zpráva České školní inspekce 2021/2022, str. 74, [https://www.csic.cz/cz/Dokumenty/Vyrocní-zpravy/Kvalita-a-efektivita-vzdelavani-a-vzdelavaci-s-\(5\)](https://www.csic.cz/cz/Dokumenty/Vyrocní-zpravy/Kvalita-a-efektivita-vzdelavani-a-vzdelavaci-s-(5)).

GRAF 22 | Organizace hodin dějepisu (v %; N = 187 / 296, hospitací dějepisu v 9. ročníku / v 6. až 8. ročníku)

Rozdíly ve výskytu některých pozitivních znaků výuky oproti ostatním předmětům ukazují na pokročilejší formy zapojení žáků 9. ročníku základní školy do výuky dějepisu – častější využívání práce s informačními zdroji, slovní interpretování informací a aplikační využití znalostí z předmětu v reálné situaci. Uvedené zjištění souvisí s postupujícím trendem častější práce s historickými zdroji a prameny ve výuce moderních dějin.¹⁴

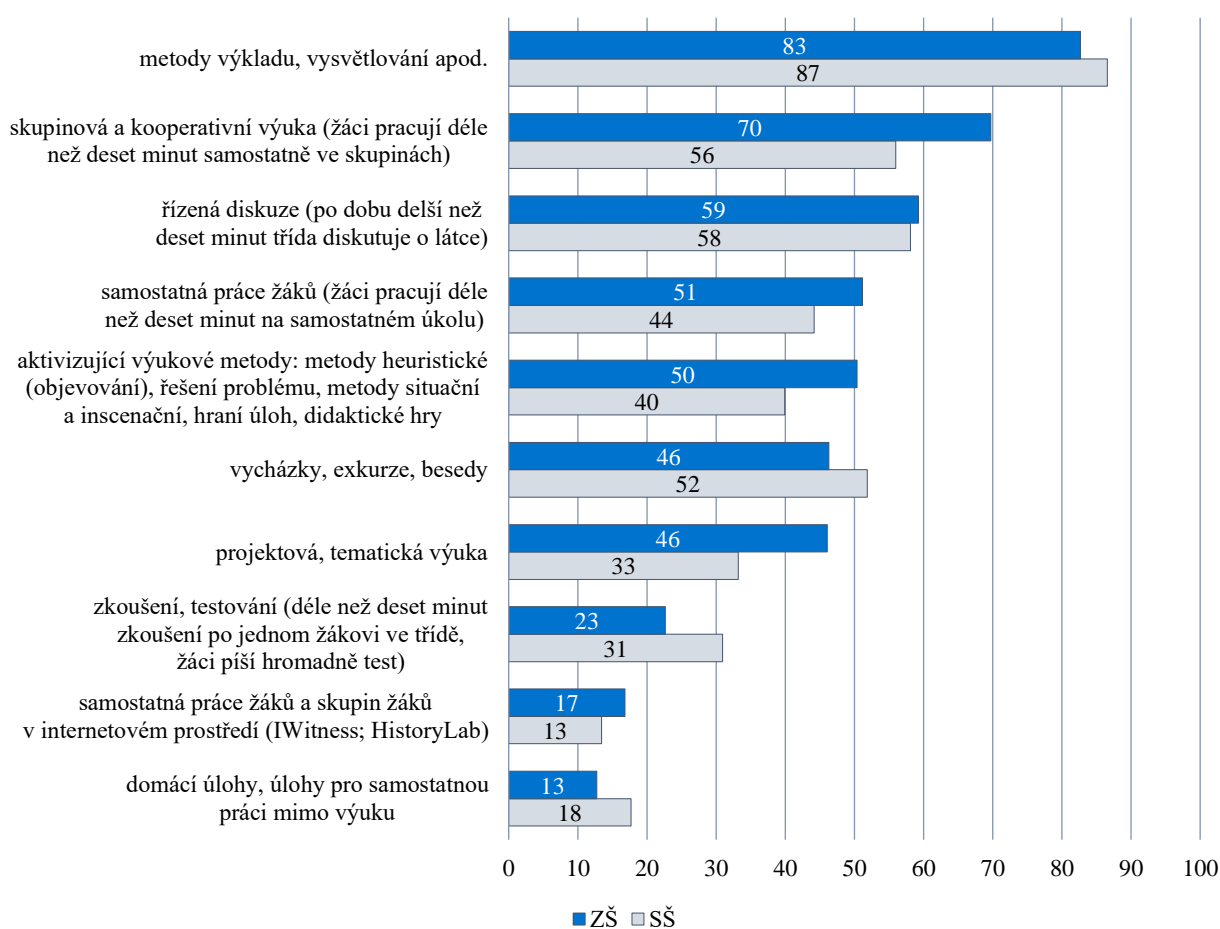
GRAF 23 | Činnosti žáků (v %; N = 187 / 296, hospitací dějepisu v 9. ročníku / v 6. až 8. ročníku)

¹⁴ Zde je třeba uvést novou učebnici Soudobé dějiny (badatelská učebnice dějepisu), Praha, Fraus 2021, která má hybridní formu, tištěný text je prostřednictvím kódů a odkazů významně rozšířen o doplňkové online materiály. Tato učebnice získala stříbrnou medaili v evropské soutěži učebnic.

Již v RVP ZV v roce 2005 bylo doporučeno využívat ve výuce moderních dějin vedle běžných vyučovacích metod a forem také celou škálu specifických aktivizačních metod, jako např. skupinovou výuku, řešení problému, exkurze, besedy s pamětníky, a to nejen v rámci vlastních hodin dějepisu, ale i v rámci projektové výuky společně s příbuznými předměty.

Negativním zjištěním je, že podle učitelů dějepisu nedošlo při výuce moderních dějin oproti situaci ve školním roce 2015/2016 k žádnému navýšení využívání aktivizačních metod; jejich využití uvedla pouze zhruba polovina učitelů v základních školách a dvě pětiny středoškolských učitelů. Oproti roku 2015/2016 uvedli učitelé dějepisu na základních školách v roce 2022 vyšší využití skupinové a kooperativní výuky a projektové a tematické výuky, naopak došlo ke snížení četnosti výkladu, zkoušení a testování a samostatné práce žáků. Středoškolští učitelé uvedli, že méně využívají zkoušení a testování, výklad, řízenou diskusi a samostatnou práci žáků. V minulé tematické zprávě doporučovala Česká školní inspekce zvýšit atraktivitu výuky soudobých dějin, v tomto ohledu došlo na základních školách k častějšímu využití skupinové a kooperativní výuky a čtenějšímu zařazování projektů do výuky, na druhé straně zapojování aktivizačních metod stagnuje.

GRAF 24 | Metody a formy využívané při výuce moderních dějin (v %; N = 393 / 611; učitelů ZŠ / SŠ)

Témata z moderních dějin lze výhodně využít pro projektovou výuku. Předmětem hodnocení bylo, zda se učitelé účastnili alespoň s jednou třídou během posledních dvou školních roků nějakého projektu, na němž by žáci pracovali déle než týden. Necelá čtvrtina učitelů základních škol a pětina učitelů středních škol uvedla, že se do takových dlouhodobých projektů zapojila. V porovnání s rokem 2015/2016 došlo k nižšímu zapojení učitelů základních škol do projektů, zapojení středoškolských učitelů se příliš nezměnilo.

Z celkového počtu učitelů, kteří se účastnili dlouhodobého projektu, jich 51 % v základních školách a 36 % ve školách středních organizovalo projekt s nějakým externím subjektem (např. projekt Příběhy našich sousedů organizace Post Bellum). Dochází k naplnění doporučení z předchozí tematické zprávy „Ve větší míře využívat projekty vytvořené externími subjekty“, kdy se učitelé základních i středních škol oproti stavu v roce 2015/2016 významně častěji účastnili dlouhodobých projektů organizovaných externím subjektem (o 21 procentních bodů nárůst u učitelů ZŠ, o 27 procentních bodů u učitelů SŠ). V základních i středních školách si často učitelé připravili a realizovali dlouhodobý projekt sami, v menší míře se jednalo o školní projekty, na kterých spolupracovalo více učitelů.

TABULKA 6 | Organizace projektu – podíl učitelů

	ZŠ	SŠ
Projekt jsem připravil/a a realizoval/a sám/sama.	37,8	45,7
Jednalo se o školní projekt, který připravilo více pedagogů.	23,3	27,6
Jednalo se o projekt organizovaný nebo spoluorganizovaný externím subjektem.	51,1	36,2

V základních i středních školách jsou moderní dějiny vyučovány i v jiných vzdělávacích oblastech či předmětech. Kromě dějepisu jsou žáci seznamováni s moderními dějinami nejčastěji v občanské výchově / základech společenských věd, často jsou témata moderních dějin také součástí výuky českého jazyka a zeměpisu. V jiných předmětech než v dějepisu se žáci setkávají především s kontextovými informacemi a souvisejícími událostmi, které doplňují učivo dějepisu a umožňují komplexnější pohled na moderní dějiny.

A decorative horizontal bar consisting of a long grey rectangle on the left and a shorter grey rectangle on the right, with a large, hollow, blue-outlined number '5' centered between them.

5

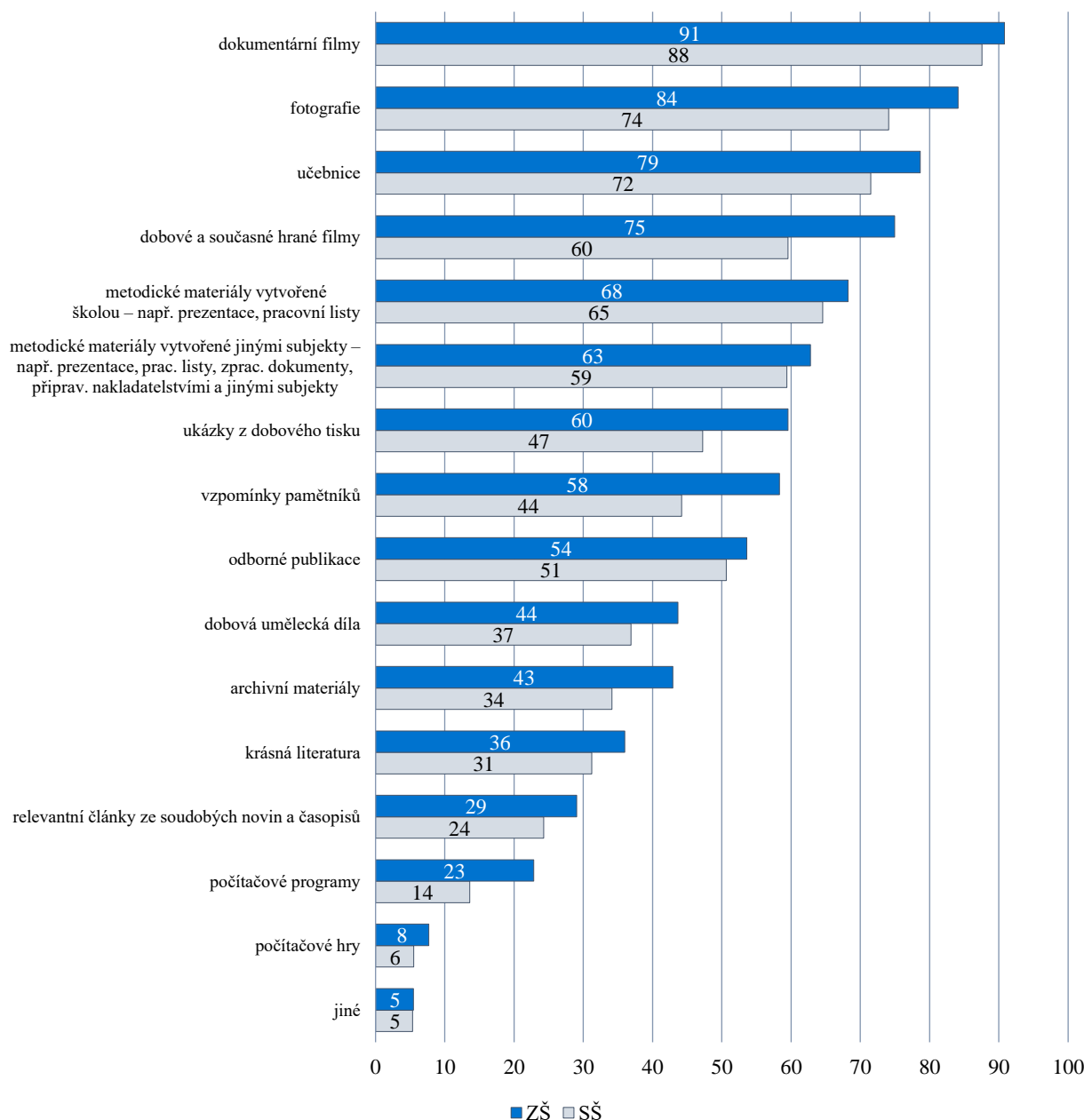
Podmínky pro výuku moderních dějin

5 PODMÍNKY PRO VÝUKU MODERNÍCH DĚJIN

Zjištění České školní inspekce týkající se materiálních podmínek pro výuku moderních dějin ukazují v porovnání se školním rokem 2015/2016 jednak na podobnou míru využívání některých materiálních zdrojů (učebnice, krásná literatura, dokumentární filmy), jednak i na zvýšené využívání archivních materiálů, ukázek z dobového tisku a dobových uměleckých děl. V tomto kontextu se může projevat v posledních letech patrný příklon k badatelskému pojetí výuky moderních dějin.¹⁵ V menší míře oproti roku 2015/2016 byly využívány odborné publikace.

Při výuce moderních dějin využívají učitelé dějepisu na základních a středních školách široké spektrum výukových materiálů, přičemž nejčastěji se jedná o dokumentární filmy, učebnice, fotografie, dobové a současné filmy a metodické materiály vytvořené školou či jinými subjekty (graf 25). V důsledku pandemie covidu-19 a distanční výuky došlo k většímu využití digitálních výukových materiálů.

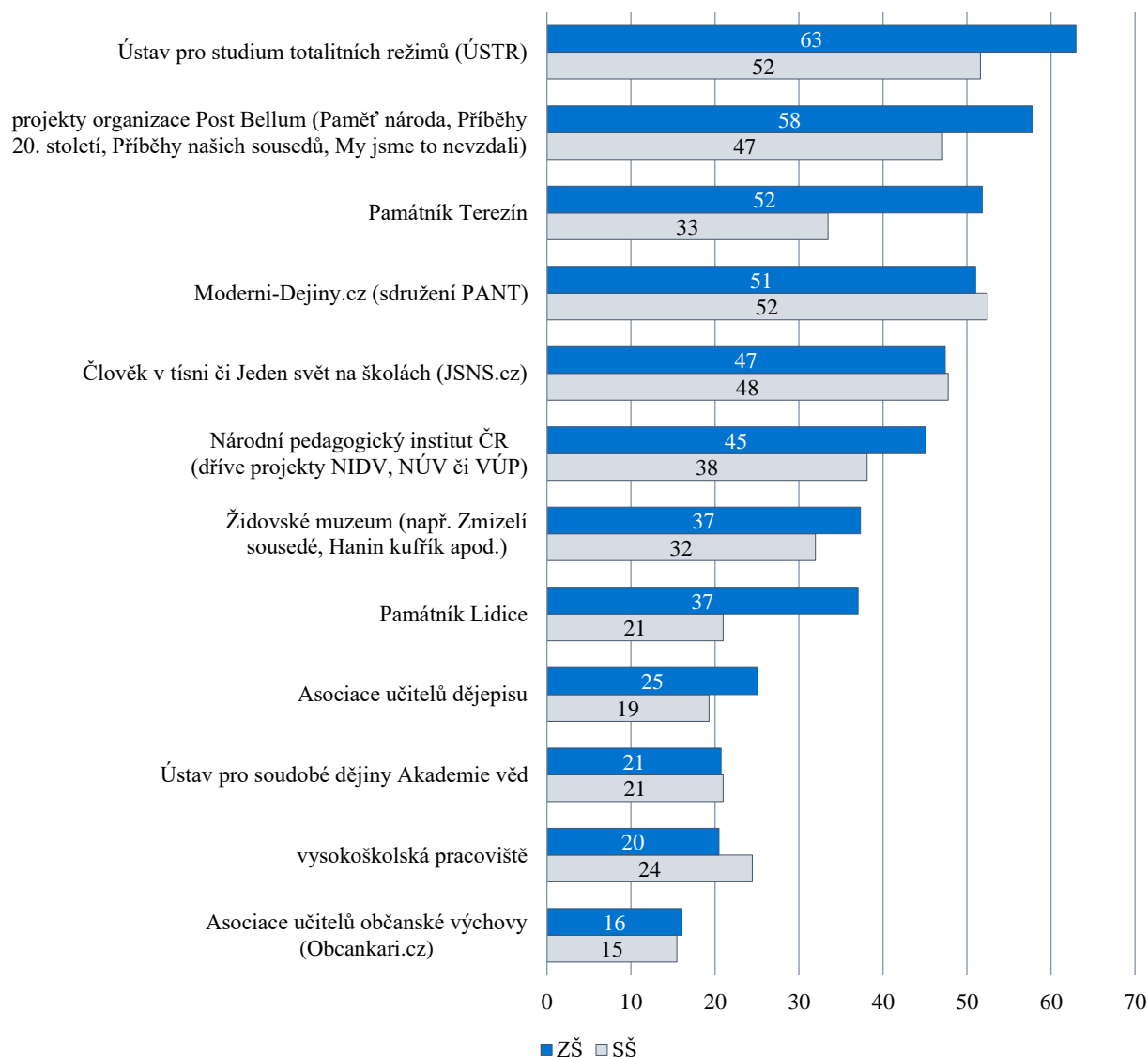
GRAF 25 | Využívané materiály při výuce moderních dějin (v %; N = 403 / 414, učitelů ZŠ / SŠ)

¹⁵ Při využití badatelské metody vytváří většinu výuky žáci a učitel je spíše moderátorem, jenž se doptává, vede je správným směrem a na konci hodiny společně naleznou odpovědi na úvodní badatelskou otázku – <https://www.badatelskydejepis.fraus.cz/>.

Učitelé základních a středních škol využívají při výuce moderních dějin výukové materiály z široké produkce institucí a organizací. Nejčastěji jsou využívány výukové materiály z Ústavu pro studium totalitních režimů, z organizací Post Bellum, Moderni-Dejiny.cz, Člověk v tísni, Památník Terezín a Národní pedagogický institut. V menší míře využívají učitelé materiály vytvořené v Asociaci učitelů dějepisu a občanské chovy, v Ústavu pro soudobé dějiny Akademie věd a v pracovištích vysokých škol (graf 26).

GRAF 26 | Využívané materiály při výuce moderních dějin z produkce následujících institucí (v %; N = 386 / 400, učitelů ZŠ / SŠ)

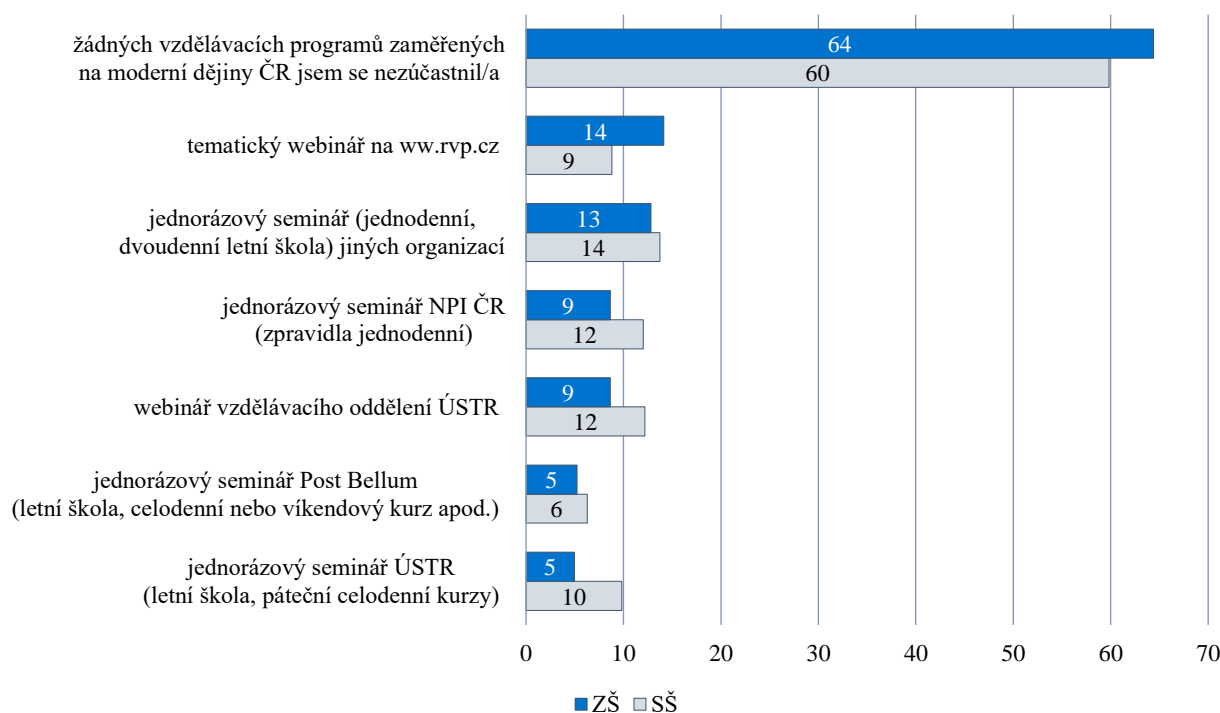
MŠMT vydalo v roce 2013 Doporučení k výuce dějin 20. století¹⁶, které bylo aktualizováno v roce 2016. MŠMT doporučuje ředitelům a ostatním pedagogům základních a středních škol věnovat náležitou pozornost výuce dějin 20. století, a to s důrazem na vzdělávání žáků v problematice moderních, zejména soudobých dějin. Tento dokument vznikl s ohledem na zvláštní povahu moderních a soudobých dějin, které jsou spojeny s živou historickou pamětí, s příběhy žijících generací a s dosud nepracovaným archivním materiálem, čímž kladou mimořádné nároky na nestrannost a vyváženost výuky. Reaguje rovněž na veřejnou poptávku orientovat se v naší současnosti, k čemuž je nutně zapotřebí vzdělávat se v soudobých dějinách. Využití tohoto Doporučení při výuce uvedlo 52 % učitelů základních škol a 40 % učitelů středních škol. ČŠI doporučuje při výuce moderních dějin rozšiřovat a využívat nabídku výukových materiálů Ústavu pro studium totalitních režimů, neziskových organizací (Post Bellum, sdružení PANT, Člověk v tísni), vysokoškolských a vědeckých pracovišť a muzeí.

¹⁶ <https://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/doporuzeni-msmt-k-vyuce-dejin-20-stoleti-1>

Vzhledem k šíři vyučovacích metod a různým pohledům na moderní dějiny je důležité, aby se učitelé dějepisu pravidelně účastnili dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků (dále „DVPP“) zaměřeného na tuto oblast.

Za školní roky 2020/2021 a 2021/2022 se žádných vzdělávacích programů zaměřených na moderní dějiny ČR nezúčastnily téměř dvě třetiny učitelů dějepisu na základních školách a necelých 60 % středoškolských učitelů. Tato nepříznivá situace byla do určité míry ovlivněna pandemií covidu-19, nicméně je nutné konstatovat, že účast na vzdělávacích akcích zaměřených na naše moderní dějiny byla na nízké úrovni.

GRAF 27 | Účast na vzdělávacích programech zaměřených na moderní dějiny ČR v letech 2020/2021 a 2021/2022 (v %; N = 382 / 392, učitelů ZŠ / SŠ)

Učitelé základních i středních škol absolvovali za sledované období v uvedených kategoriích nejčastěji 6–10 hodin DVPP zaměřeného na moderní dějiny. Více než polovina učitelů by preferovala jednorázové jednodenní vzdělávací akce, nižší preference uvedli učitelé v případě dlouhodobých vzdělávacích akcí a jednorázových vícedenních vzdělávacích akcí.

Rozdílné pohledy na cíle dějepisného vyučování mají aprobovaní a neaprobovaní učitelé dějepisu. Učitelé bez aprobace ve větší míře požadují, aby žáci znali fakta o české a světové historii. Naproti tomu aprobovaní učitelé kladou větší důraz na to, aby žáci obhajovali vlastní názor, vedli dialog pomocí argumentovaných úsudků a uměli vyhledávat a analyzovat informace. Aprobovaní učitelé vedou žáky častěji k vnímání historické události z více úhlů pohledu a k oddělování výkladu historie od propagandy a mýtů.

Aprobovaní učitelé dějepisu častěji považují moderní dějiny za prioritu dějepisného vzdělávání, také by se podle nich měly učit více, a to i na úkor starších období. Učitelé s aprobací pro výuku dějepisu jsou personální a materiální podmínky pro výuku moderních dějin výrazně častěji hodnoceny jako dobré.

A decorative horizontal bar consisting of a long grey rectangle on the left and a smaller grey rectangle on the right, with a large, hollow outline of the number '6' centered between them.

6

Potřeby pro zefektivnění
výuky moderních dějin

6 POTŘEBY PRO ZEFEKTIVNĚNÍ VÝUKY MODERNÍCH DĚJIN

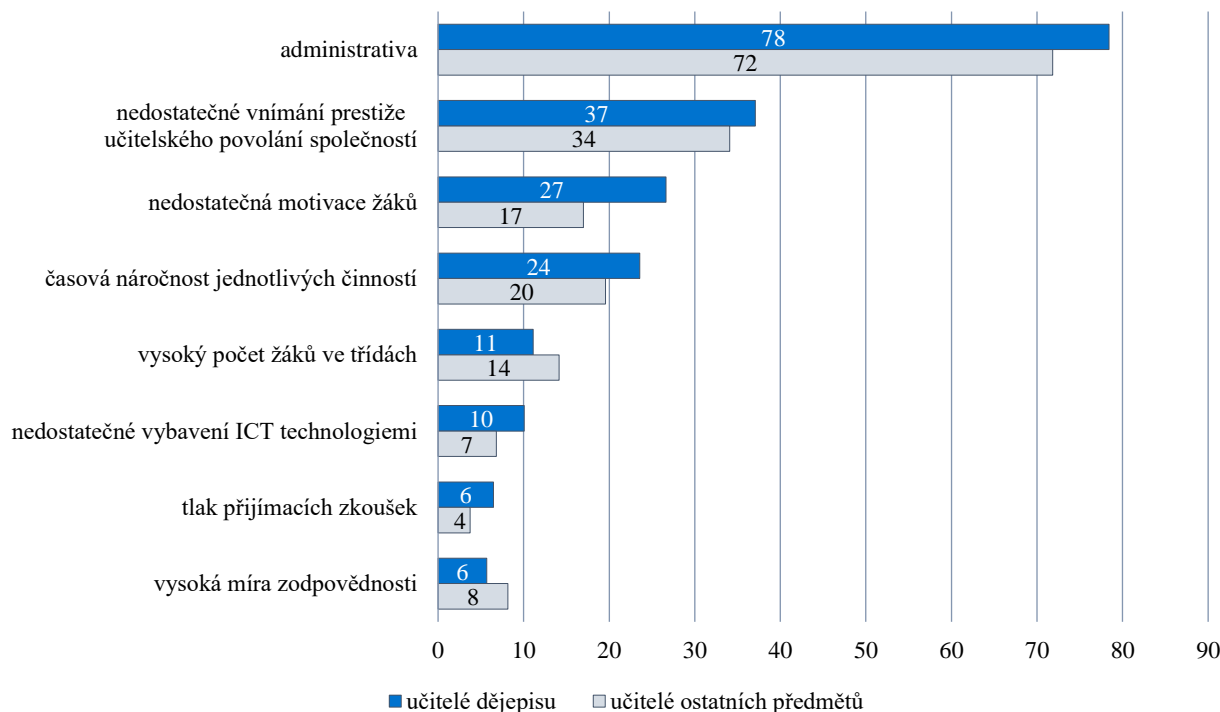
Ve snaze proměnit a obohatit metody výuky moderních dějin vznikl projekt Dějepis+, který je jedním z nástrojů k naplňování cílů vytyčených MŠMT ve Strategii vzdělávací politiky ČR do roku 2030+. Na projektu spolupracují odborníci z Ústavu pro studium totalitních režimů a Národního pedagogického institutu ČR.¹⁷ Pod záštitou MŠMT bylo v rámci projektu vyhlášeno pokusné ověřování Proměna výuky dějin 20. stol. na českých základních školách (SINUS CZ) v období 1. 2. 2021 až 30. 9. 2023.¹⁸ Pokusné ověřování je realizováno na 218 zapojených základních i středních školách. Cílem projektu je ověřit moderní a efektivní metody výuky dějepisu, směřující k rozvoji klíčových kompetencí žáků, a ověřit způsob podpory škol ve vztahu k faktické proměně způsobů a metod výuky.

V rámci projektu jsou ověřovány čtyři oblasti. První oblast cílí na praktickou výuku, byly vytvořeny metodické materiály pro výuku dějin 20. století, které jsou určeny k posílení badatelské výuky dějepisu. Druhá oblast je zaměřena na způsob podpory škol ve vztahu k proměně metod výuky. Ve třetí oblasti je ověřováno fungování učicích se komunit učitelů dějepisu, proměnu výuky zajišťuje síť lokálních koordinátorů. Čtvrtou oblastí je využití vyhodnocených dat k jejich implementaci pro probíhající revizi RVP k rozvíjení kompetencí žáků.

Pro zefektivnění výuky dějepisu, resp. moderních dějin je nutné zaujmout žáky pestřejšími metodami a formami výuky a učitelům dějepisu poskytnout takto zaměřené další vzdělávání. Ve výuce moderních dějin se v nedostatečné míře vyskytuje práce s informacemi, impulzy ke kritickému myšlení a podněcování snahy o pochopení současného stavu světa.

Učitelé dějepisu (stejně jako učitelé ostatních předmětů v základních školách) v odpovědích na otázku, co je omezující v jejich práci, zdůraznili nejvíce systémové prvky – administrativu a nedostatečnou prestiž učitelského povolání ve společnosti. Negativním specifíkem je výrazně vyšší nedostatečná motivace žáků v hodinách dějepisu, na což má vliv nadužívání frontální výuky ve výuce i nezájem žáků o tento předmět či o dějiny obecně.

GRAF 28 | Překážky nejvíce omezující učitele dějepisu a ostatních předmětů při výkonu profese (s nejvyššími rozdíly; v %; N = 755 / 7 523, učitelů dějepisu / ostatních předmětů)

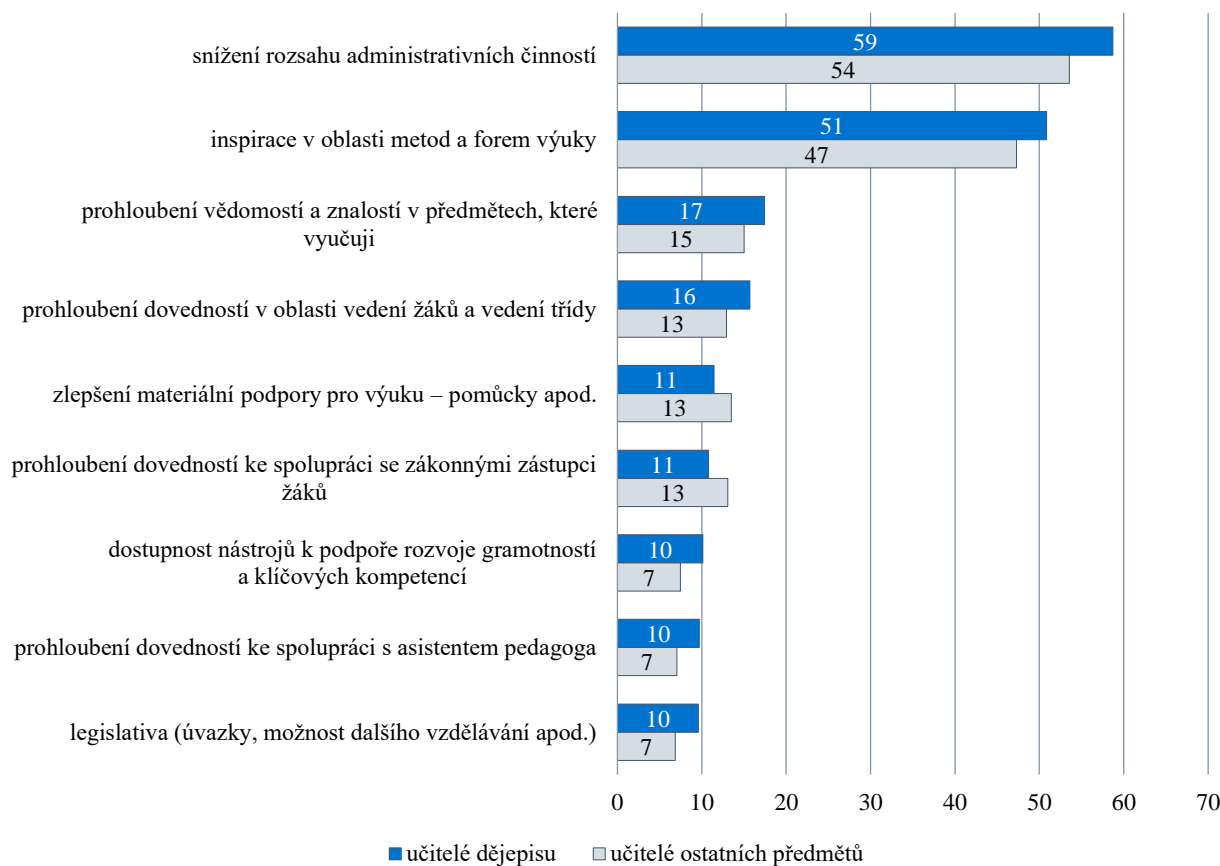

¹⁷ <https://dejepisplus.npi.cz/o-projektu/>

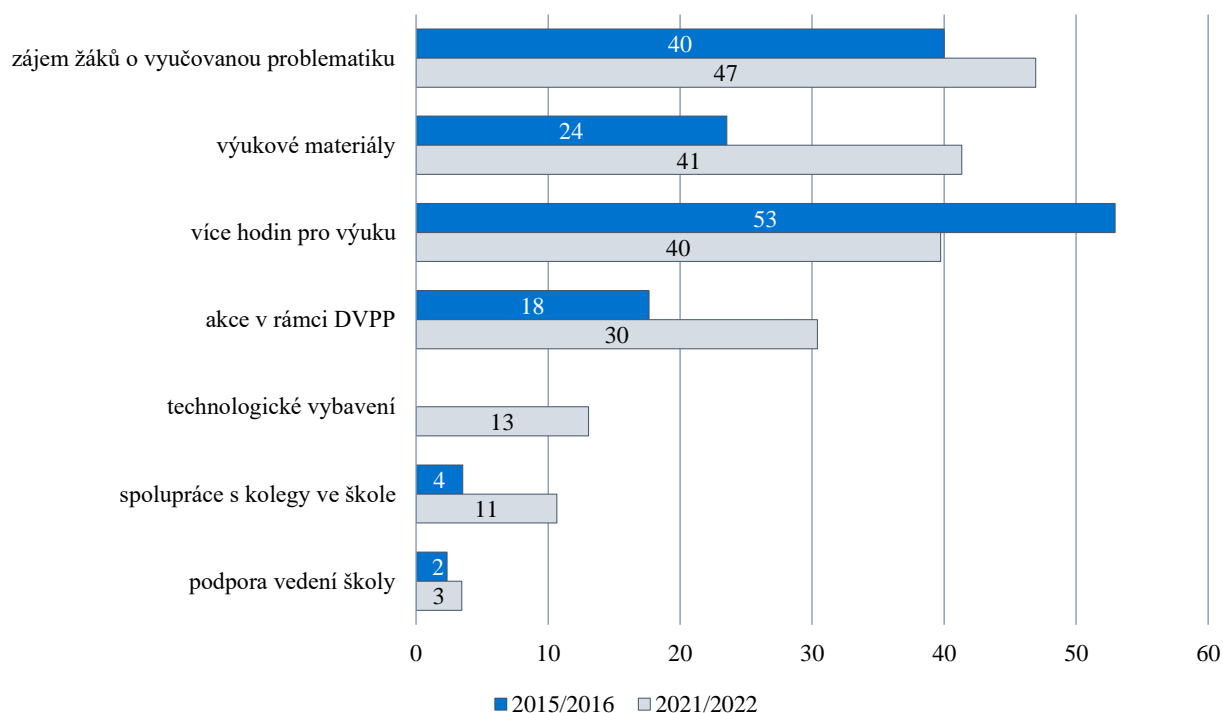
¹⁸ <https://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/vyhlaseni-pokusneho-overovani-promena-vyuky-dejin-20-stol-na>

S překážkami či bariérami učitelské práce na základní škole souvisejí oblasti, v nichž by učitelé dějepisu uvítali silnější podporu. Nejčastěji učitelé uvedli obecný požadavek na snížení rozsahu administrativních činností. V souvislosti se zlepšováním výuky moderních dějin lze uvést častější zájem o inspiraci v oblasti metod a forem výuky u učitelů dějepisu v porovnání s ostatními učiteli, což značí snahu učitelů dějepisu o zatraktivnění výuky jejich předmětu a snahu o větší zapojení žáků do výuky.

GRAF 29 | Oblasti, v nichž by učitelé dějepisu a učitelé ostatních předmětů na základních školách nejvíce uvítali podporu své práce (s nejvyššími rozdíly; v %; N = 751 / 7 485, učitelů dějepisu / ostatních předmětů)

Pro zefektivnění výuky moderních dějin ČR ve školách postrádali učitelé dějepisu v základních školách ve školním roce 2021/2022 nejčastěji vyšší zájem žáků o vyučovanou problematiku (souvisí s nedostatečnou motivací žáků (graf 28)); tento prvek bohužel označilo o 7 procentních bodů více učitelů než ve školním roce 2015/2016. Ve větší míře byla požadována potřeba výukových materiálů (rozdíl 18 procentních bodů) a akcí v rámci DVPP (rozdíl 13 procentních bodů). Učitelé naopak konstatovali nižší potřebu časové dotace pro výuku (rozdíl 13 procentních bodů). Pozitivní je, že učitelé mají při výuce moderních dějin ČR téměř vždy podporu vedení školy a využívají funkční spolupráci s kolegy (graf 30) – přinejmenším to neoznačili jako akutní potřebu.

GRAF 30 | Potřeby pro zefektivnění výuky moderních dějin ČR (2015/2016, 2021/2022 v %; N = 91 / 375, počet učitelů dějepisu ZŠ)

Doporučení

7 DOPORUČENÍ

Doporučení pro školy

- Dbát na lepší časové rozvržení učebního plánu dějepisného učiva a toto rozvržení v jednotlivých ročníchích důsledně dodržovat. Snažit se žákům předat také poznatky o nejnovějších dějinách ČR.
- Pro zefektivnění a zkvalitnění výuky dějepisu, resp. moderních dějin je třeba do výuky zahrnout pestřejší metody a formy výuky.
- Zvýšit ve výuce moderních dějin využívání aktivizačních metod.
- Začleňovat badatelské pojetí výuky moderních dějin, více využívat archivní materiály, fotografie, dobový tisk atd. Badatelské pojetí rozvíjí práci s informacemi, kritické myšlení, ujasňuje postoje a názory žáků.
- Zvýšit motivaci žáků a více zapojovat žáky do výuky v hodinách dějepisu.
- Ve větší míře využívat výukové materiály z produkce externích institucí a organizací (Ústav pro studium totalitních režimů, Post Bellum, Člověk v tísni, Národní pedagogický institut, sdružení PANT apod.), rozvíjet další spolupráci s těmito institucemi a organizacemi (besedy, přednášky).
- Rozvíjet spolupráci se subjekty zaměřujícími se na moderní dějiny (muzea, galerie, památníky, archivy).
- Kromě výuky „velkých dějin“ je třeba věnovat pozornost i výuce „malých dějin“ (v rámci regionu, města, obce, rodiny žáků).
- Snažit se ve větší míře zapojovat dlouhodobé projekty do výuky moderních dějin (v rámci školy i ve spolupráci s externími subjekty).
- Využívat seznamování se s moderními dějinami i v dalších vyučovacích předmětech a umožnit tak žákům komplexnější pohled na moderní dějiny.
- Zvýšit účast učitelů dějepisu na dalším vzdělávání pedagogických pracovníků zaměřeném na moderní dějiny, moderní metody a formy výuky.

Doporučení pro zřizovatele

- Ve spolupráci se školami se zaměřovat na místa spojená s moderními dějinami v rámci města, obce, rodin žáků.
- Rozvíjet spolupráci se subjekty zaměřujícími se na moderní dějiny (muzea, galerie, památníky, archivy).

Doporučení pro Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

- Podporovat proměnu výuky moderních dějin (projekt Dějepis+).
- Podporovat využívání výukových materiálů externích institucí a organizací ve výuce moderních dějin.
- Podporovat další vzdělávání pedagogických pracovníků zaměřené na pestřejší metody a formy výuky dějepisu, resp. moderních dějin.

A large, hollow outline of the uppercase letter 'P' is positioned on the right side of the page. It is centered vertically relative to the horizontal bars. The letter is white with a thin black outline.Two thick, solid gray horizontal bars are located at the top of the page. The first bar starts from the left edge and ends before the letter 'P'. The second bar starts after the letter 'P' and extends to the right edge. They are parallel and have the same height and thickness.

Přílohy

PŘÍLOHA 1 | Vyhodnocování znalostních testů ČŠI

Česká školní inspekce v návaznosti na připravovanou revizi RVP přistoupila k prezentaci výsledků testů ověřujících znalosti žáků ve čtyřech úrovních – nedostačující, minimální, vyšší, nejvyšší. Rozřazení výsledků do kategorií probíhá pomocí modelu latentních tříd (LCA/LCM), který je příbuzný modelům Item response theory (teorie odpovědi na položku (IRT/LTA/LTM)). Tento způsob vyhodnocení testů zohledňuje obtížnost jednotlivých úloh a zvyšuje rozlišovací schopnost úloh i testu jako celku.

Výstupní kategorie jsou kalibrovány vůči úrovním minimální, optimální, excelentní definovaným v metodických materiálech RVP. Vzhledem k absenci referenčních úloh přímo v materiálech stávajícího RVP provádí základní kalibraci oslovení odborníci (autoři úloh z řad učitelů a akademických pracovníků). Základní kalibrace je následně zpřesňována analýzou dat z testování (Dvořák, 2012) a při dalších testováních revidována.

Používané čtyři úrovně jsou obecně vymezeny na obecné úrovni; pro každou gramotnost či vzdělávací obor jsou postupně specifikovány konkrétním obsahem.

- **NEJVYŠŠÍ ÚROVEŇ** – žáci spadající do této kategorie dosáhli v testu velmi dobrých výsledků, byli schopni řešit i komplikované úlohy v dané oblasti;
- **VYŠŠÍ ÚROVEŇ** – žáci spadající do této kategorie v testu dosáhli dobrých výsledků a prokázali zvládnutí ověřovaných témat na vyšší úrovni včetně náročnějších úloh;
- **MINIMÁLNÍ ÚROVEŇ** – žáci v této kategorii v testu prokázali zvládnutí ověřovaných témat na úrovni nezbytného minima základního vzdělávání;
- **NEDOSTAČUJÍCÍ ÚROVEŇ** – žáci spadající do této kategorie neprokázali v testu ani minimální úroveň zvládnutí ověřovaných témat.

PŘÍLOHA 2 | Inspirativní zdroje pro výuku moderních dějin ČR

Dějepis v 21. století

<https://www.dejepis21.cz/>

Vzdělávací portál Oddělení vzdělávání Ústavu pro studium totalitních režimů zaměřený na soudobé dějiny a dějepisné vzdělávání. Oddělení spojuje práci výzkumníků z oboru historie a didaktiky a vyvíjí výukové materiály a metodiky pro žáky, učitele, pedagogy a vzdělavatele odpovídající nárokům 21. století. Pracuje na rozvoji historického myšlení spíše než na prezentaci uzavřených historických fakt a vychází ze zásad konstruktivistického dějepisu. Poskytuje metodickou podporu učitelům i studentům, podněcuje diskusi o historii ve veřejném prostoru. Na stránkách D21 nabízí množství materiálů pro školy, přináší aktuality z práce oddělení, sleduje situaci dějepisu v médiích i na školách.

Metodický portál RVP – materiály do výuky

<https://dum.rvp.cz/>

Materiály do výuky poskytují pracovní listy, prezentace, didaktické testy, videa a zvukové ukázky, které lze bez zásadních úprav použít ve výuce. Jejich kombinace a způsob využití závisí na konkrétním uživateli. Mají svá specifika, jsou vytvářeny učiteli z praxe a obsahově je garantují odborní recenzenti. Stránky jsou členěny podle stupně vzdělávání, vzdělávací oblasti / průřezového tématu / gramotnosti, vzdělávacího oboru a tematického okruhu.

Moderní dějiny

<https://www.moderni-dejiny.cz>

Portál je určen především učitelům dějepisu ze základních a středních škol. Zásadní myšlenkou celé koncepce portálu je rychlý a snadný přístup pedagogů k výukovým materiálům pro každé dílčí historické téma, fenomén či údobí z českých i světových dějin 20. století. Učitel pro dané téma najde rychle a snadno pro dané období různé typy materiálů – výukovou prezentaci v powerpointu, metodické listy pro žáky a studenty, kvalitně naskenované dobové fotografie, ukázky z tisku, karikatury či reprodukce uměleckých děl ve fotogalerii, základní prameny, historické „mikrostudie“ a odkazy na zdroje i literaturu. Portál nabízí inspiraci, praktické a v učitelské praxi vyzkoušené návody, jak učit jednotlivá témata, hotové přípravy na jednotlivé hodiny, zajímavosti z tématu a oboru, aktuální informace o vzdělávacích akcích. Je určen také žákům všech typů škol, kteří mohou využívat např. svědectví pamětníků.

Učebnice Soudobé dějiny

<https://www.badatelskydejepis.fraus.cz/badatelska-ucebnice>

V nové řadě učebnic je hlavní prostor věnován pramenům a didaktickým aparátům (otázkám k pramenům, hodnotícím rubrikám, jiným evaluačním nástrojům). Historické prameny jsou označovány jako „zdroje“, což odpovídá terminologii s jinými typy gramotností, především čtenářskou a mediální, jejichž součástí je porovnávání zdrojů a jejich kritické vyhodnocování. Charakter zdrojů je rozmanitý, vedle pramenů úřední provenience, ego-dokumentů a názorů historiků patří mezi relevantní zdroje i produkty popkultury (historické filmy a seriály, počítačové hry, komiksy atd.). Zdroje mají různou podobu a formát – kromě textů jsou to např. plakáty, fotografie, audionahrávky a videa.

Post Bellum

<https://www.postbellum.cz/>

Post Bellum je nezisková organizace, která od roku 2001 vyhledává a nahrává vzpomínky pamětníků klíčových momentů 20. století. Stěžejním projektem Post Bellum se proto stala Paměť národa, sbírka vzpomínek konkrétních osobností, fotografií, deníků a různých archiválií z období totalit 20. století. Jedná se o jednu z nejrozsáhlejších sbírek vzpomínek pamětníků v Evropě. Post Bellum podporuje u žáků i studentů zájem o moderní dějiny i o vlastní kořeny prostřednictvím zážitkových workshopů i rozsáhlého vzdělávacího projektu Příběhy našich sousedů. V Českém rozhlasu se vysílají Příběhy 20. století. Dále provozuje vzdělávací portál My jsme to nevzdali, který je určen především pedagogické veřejnosti a nachází autentické nahrávky pamětníků, fotografie a rozhlasové dokumenty.

Jeden svět na školách

<https://www.jsns.cz/>

Jeden svět na školách (JSNS) je jedním ze vzdělávacích programů organizace Člověk v tísni. Již od roku 2001 přispívá k výchově zodpovědných mladých lidí, kteří se orientují v současném světě, otevřeně a kriticky přistupují k informacím, nejsou lhostejní, chtějí ovlivňovat a také skutečně ovlivňují dění kolem sebe. Prostřednictvím filmů, diskusí a výukových aktivit přináší do škol důležitá témata a konkrétní příběhy. Pozornost je věnována mediálnímu vzdělávání, lidským právům, moderním československým dějinám a mnoha dalším tématům. Projekt Příběhy bezpráví,

který je součástí JSNS, přibližuje žákům dobu nesvobody. Školám jsou poskytovány dokumentární i hrané filmy a další materiály vhodné k výuce dějepisu.

HistoryLab

<https://historylab.cz/>

HistoryLab je vzdělávací aplikace pro práci s historickými prameny. S pomocí interaktivních nástrojů žáci v digitální dílně analyzují dobové dokumenty, historické fotografie, mapy, zvukové záznamy a další prameny. Aplikace HistoryLab podporuje badatelskou výuku s historickými prameny v dějepise. Zaměřuje se na 20. století. Nabízí učitelům a žákům bezpečné prostředí, v němž mohou tvořivě pracovat a nebát se chyby. Díky tomu si hravou formou osvojují dovednosti a principy historického myšlení, čímž rozvíjejí svou historickou gramotnost.

iWitness

https://iwitness.usc.edu/global/cestine?clip=503&entry=0_fkbcrgz1

iWitness je digitální vzdělávací platforma vytvořená USC Shoah Foundation – Institutem pro vizuální historii a vzdělávání. Poskytuje přístup k více než 1 500 celoživotním filmovým vzpomínkám očitých svědků 20. století, zejména přeživších holocaustu a dalších genocid. Kromě mnoha jiných jazyků je v iWitness k dispozici 70 rozhovorů v češtině.

Památník Terezín

<https://www.pamatnik-terezin.cz/>

Posláním památníku je uchovávat památku obětí rasové a politické perzekuce v letech nacistické okupace, rozvíjet muzejní, výzkumnou a vzdělávací činnost, jakož i pečovat o místa spojená s utrpením a smrtí desetitisíců obětí vlády násilí.

Židovské muzeum

<https://www.jewishmuseum.cz/>

Školy si mohou vybírat ze široké nabídky tematických vzdělávacích programů pro žáky, studenty i předškoláky, dotovaných prohlídek muzea a seminářů pro pedagogy.

Památník Lidice

<https://www.lidice-memorial.cz/>

Školním skupinám nabízí širokou nabídku prezenčních edukačních programů o životě a událostech v obci Lidice v době předválečné, v těžkém období 2. světové války a v následujícím období.

Památník Ležáky

<https://www.lezaky-memorial.cz/>

Výukové programy pro školy jsou zaměřeny na historii osady Ležáky a osudy jejích obyvatel a na poznávání přírody prostřednictvím pietního území.

Národní pedagogické muzeum a knihovna J. A. Komenského

<https://www.npmk.cz/>

Národní pedagogické muzeum a knihovna J. A. Komenského (NPMK) nabízí školám možnost zařadit do výuky dějepisu a všech typů společenskovedních předmětů několik odborných projektů, které obohatí výuku a dětem navíc umožní získané vědomosti využít přímo v praxi – např. *(Ne)zapomenuté pomníky, První světová válka a vznik Československa, Činnost P. Pittera*.

ČT edu

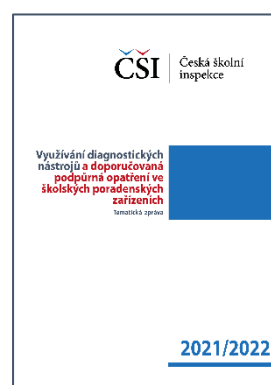
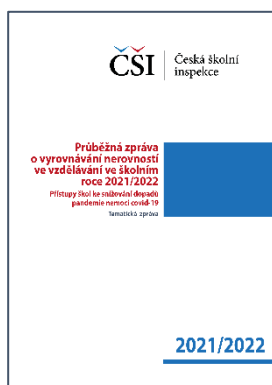
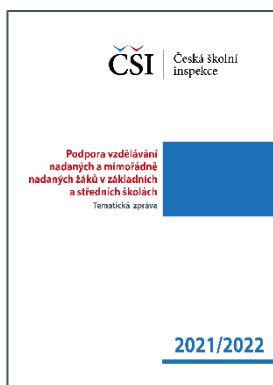
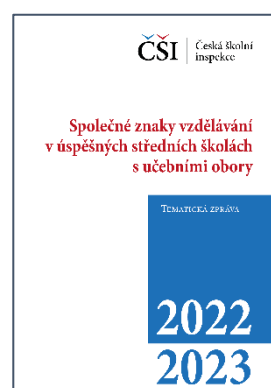
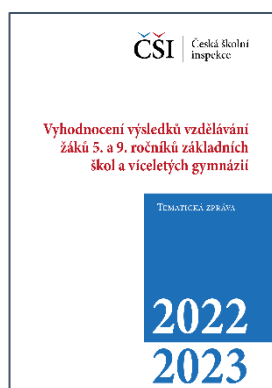
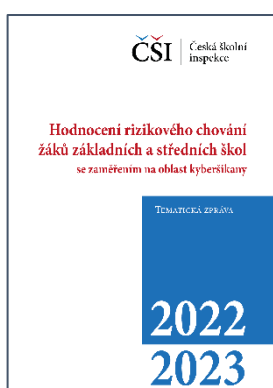
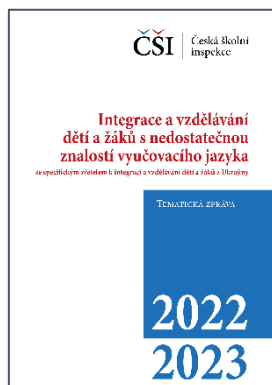
<https://edu.ceskatelevize.cz/>

Největší portál vzdělávacích videí v ČR přístupný učitelům, aktivním žákům, studentům i jejich rodičům. Rychlý a jednoduchý přístup k videím, která ožíví a doplní výklad, případně ztraktivní opakování učiva. Presentována jsou videa pro více než 20 předmětů řazených podle jednotlivých stupňů vzdělání. Moderních dějin ČR se týkají například témata Moderní doba – české dějiny, Moderní doba – světové dějiny, 21. století – české dějiny, 21. století – světové dějiny, částečně také témata Dějiny umění, Dějiny vědy a techniky, Hospodářské dějiny.

PŘÍLOHA 3 | Analýzy, data, publikace České školní inspekce

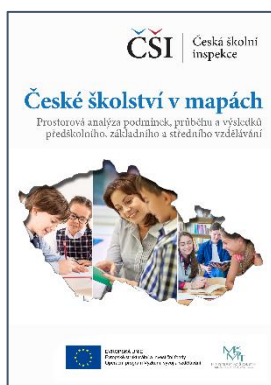
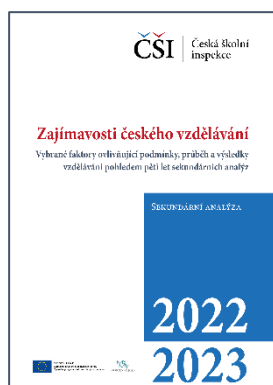
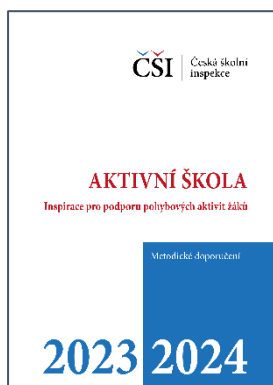
Tematické zprávy

Tematické zprávy nabízejí pohled na kvalitu a efektivitu vzdělávání ve vybraných tématech, která jsou předmětem sledování a hodnocení ze strany České školní inspekce. Také tyto výstupy poskytují zcela zásadní soubor zjištění, dat, závěrů a doporučení využitelných při přijímání opatření směrem k podpoře vzdělávání v České republice.

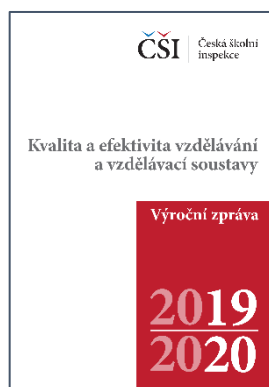
Další výstupy

Česká školní inspekce připravuje a zveřejňuje také další výstupy analytického či metodického charakteru, z nichž některé jsou využitelné i přímo jednotlivými školami a školskými zařízeními.

Výroční zprávy

Výroční zprávy České školní inspekce každoročně poskytují komplexní výpověď o kvalitě a efektivitě vzdělávání a vzdělávací soustavy České republiky za příslušný školní rok a jsou důležitým zdrojem informací pro řízení vzdělávání a nastavování podpory pro školy a školská zařízení.

Sledujte výstupy České školní inspekce na Facebooku, platformě X a YouTube

ANALÝZY | DATA | PUBLIKACE

ČSI Česká školní inspekce

Česká školní inspekce - Analýzy, data, publikace

@CSInspekce

Česká školní inspekce je správním úřadem ČR provádějícím hodnocení a kontrolu kvality a efektivitě vzdělávání.

Česká školní inspekce

DOMOVSKÁ STRÁNKA VIDEO PLAYLISTY KANÁLY INFORMACE

České školství v mapách

1 161 zhlédnutí · před 5 měsíci

Prostorová analýza podmínek, průběhu a výsledků vzdělávání. Charakteristiky českých vzdělávacích dat na úrovni okresů. Množství dosud nezveřejněných dat a informací v podobě přehledných kartogramů. Zaměření na mateřské, základní i střední školy.

Informační a metodické weby

www.csicr.cz

ČSI Česká školní inspekce

KARIÉRA | VEŘEJNÉ ZAKÁZKY | OTEVŘENÝ ÚŘAD | INFORMAČNÍ SYSTÉMY | KONTAKTY

Základní informace

Registr inspekčních zpráv

Dokumenty

Metodický portál

Vzdělávání v datech

Aktuality

www.kvalitniskola.cz

ČSI Česká školní inspekce

Vlastní hodnocení

Nástroje pro vlastní hodnocení

Kritéria hodnocení

Externí hodnocení

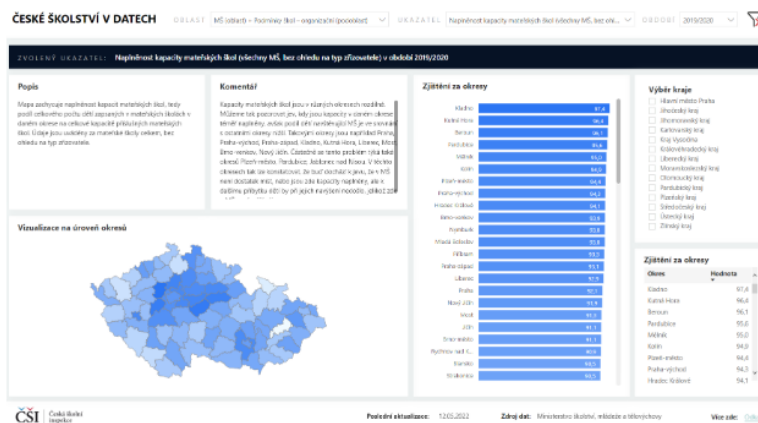
Náměty a inspirace

Česká školní inspekce jako instituce zaměřená na **hodnocení kvality a efektivitu** počátečního **vzdělávání** v České republice dlouhodobě svými aktivitami usiluje o **podporu řízení vzdělávání** a vzdělávací soustavy na **evidence-based principech**. Právě tematické zprávy a obdobné analytické dokumenty, které Česká školní inspekce na základě svých zjištění a závěrů z různých typů národních i mezinárodních hodnotících aktivit připravuje a k dalšímu využití zpřístupňuje, představují důležitý příspěvek pro řízení vzdělávacích politik na základě **relevantních dat** a informací. V posledním období pak Česká školní inspekce ve svých výstupech usiluje o **pohled na vzdělávací témata** optikou situace v **jednotlivých územích**, tedy v krajích, okresech či v obcích s rozšířenou působností, a to v **širším kontextu vzdělávacích souvislostí** a faktorů, které vzdělávání ovlivňují. Vzdelavani.vdatech.cz představuje platformu s poměrně unikátními **vizualizacemi** většinou dosud nepublikovaných **vzdělávacích dat**, která svým pojetím a zaměřením nemá v českém prostředí příslušnou obdobu. Cílem České školní inspekce je nabídnout odborné veřejnosti zajímavý **nástroj využitelný při podpoře vzdělávání** v České republice a při snahách o kontinuální **zvyšování jeho kvality a efektivitu** ve vztahu ke všem relevantním souvislostem.

ČESKÉ ŠKOLSTVÍ V DATECH A MAPÁCH

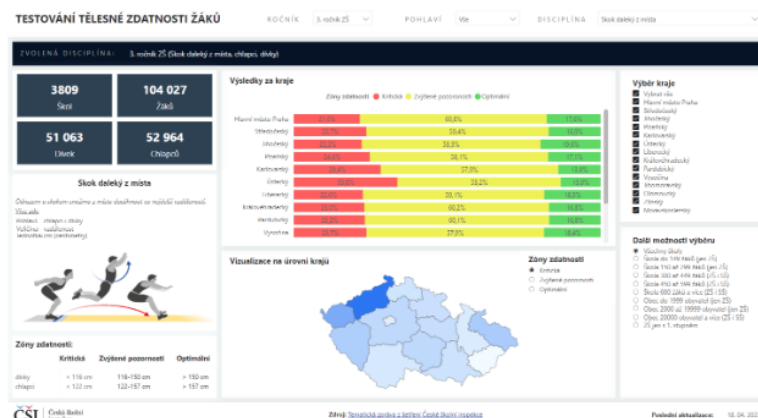
V květnu 2022 vydala Česká školní inspekce studii s názvem **České školství v mapách: Prostorová analýza podmínek, průběhu a výsledků předškolního, základního a středního vzdělávání**, která se zabývá **nejdůležitějšími charakteristikami české vzdělávací soustavy na úrovni okresů** v kontextu dat České školní inspekce, Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, Českého statistického úřadu a dalších veřejných institucí. Z velké části jde buď o **dosud nezveřejněná data**, nebo o datové sady, které nebyly dosud **vizualizovány** pomocí **kartogramů**. Čtenář a uživatel zde najde nejen velké **množství jevů** zobrazených v **mapách**, kdy intenzita jevu je zobrazena za okres, ale také celou řadu **doprovodných analýz**, které se rozdílné hodnoty napříč okresy pokouší vysvětlit. Platforma vzdelavani.vdatech.cz pak nabízí **elektronické vizualizace** těchto dat pro komfortní práci s důležitými zjištěními. Data a jejich vizualizace budou **průběžně doplňovány** o další relevantní a **důležité ukazatele**.

TĚLESNÁ ZDATNOST ŽÁKŮ NA ZÁKLADNÍCH A STŘEDNÍCH ŠKOLÁCH

V dubnu 2023 vydala Česká školní inspekce tematickou zprávu s názvem **Tělesná zdatnost žáků na základních a středních školách, Výuka tělesné výchovy a podpora pohybových aktivit** shrnující zjištění z **rozsáhlého šetření**, které se v letech 2021 a 2022 zabývalo **hodnocením podmínek** (prostorových, materiálních a personálních) **pro tělesnou výchovu a pohybové aktivity**, **hodnocením průběhu výuky** tělesné výchovy a **dalších školních a mimoškolních pohybových aktivit** žáků **nebo spolupráce škol s dalšími sportovními** nebo jinými **volnočasovými sportovními organizacemi**. Součástí šetření v roce 2022 bylo však nově také **měření tělesné zdatnosti žáků základních a středních škol** (prostřednictvím vybraných motorických testů), jehož **výsledky jsou určeny mimo jiné učitelům, žákům i jejich rodičům** a mohou sloužit také jako **podklad pro změny obsahu tělesné výchovy**, pro rozšíření **nabídky mimoškolních pohybových aktivit** nebo jako **doporučení žákům**, čemu a jak se věnovat ve volném čase.

Data z tohoto měření, resp. jejich agregace vytvořené s ohledem na **signifikantní výstupy** provedených analýz, **jsou vizualizovány** prostřednictvím **interaktivní aplikace**, která je předkládána i **široké veřejnosti**.

www.csicr.cz